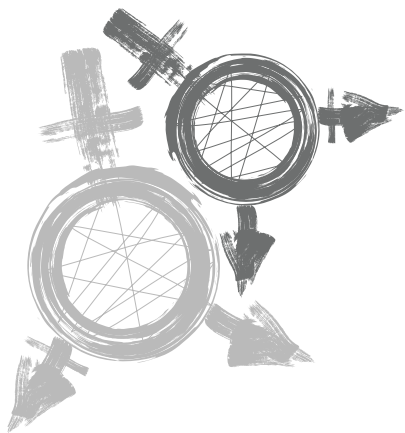

გენდერის სამართლებრივი უღიარება საქართველოში

პოლიტიკის დოკუმენტი

ბენდურის სამართლებრივი უღიარება საქართველოში

პოლიტიკის დოკუმენტი

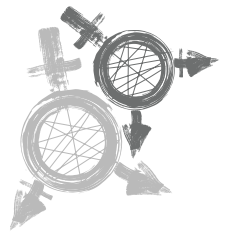
გენდერის სამართლებრივი აღიარება საქართველოში
პოლიტიკის დოკუმენტი
ქეთევან ბახტაძე

© ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერი ჯგუფი (WISG), 2022
E-mail: info@wisg.org
Tel.: (032) 224 01 03
www.wisg.org

გამოცემულია ღია საზოგადოების ფონდის ფინანსური მხარდაჭერით. ავტორის/ავტორების მიერ საინფორმაციო მასალაში გამოთქმული მოსაზრება შესაძლოა არ გამოხატავდეს ფონდის პოზიციას. შესაბამისად, ფონდი არ არის პასუხისმგებელი მასალის შინაარსზე.

პუბლიკაციის სრულად ან ნაწილობრივ გამოყენება ან გადაბეჭდვა WISG-ის წერილობითი თანხმობის გარეშე დაუშვებელია. გამონაკლისს წარმოადგენს მოკლე ციტატების გამოყენება სტატიებში წყაროს მითითებით.

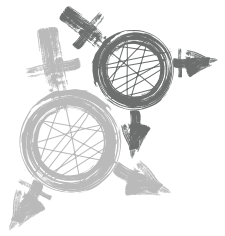

შინაარსი

აკრონიმები	5
ტერმინოლოგია	7
შესავალი	11
დოკუმენტის მიზანი და მეთოდოლოგია	11
სამართლებრივი განმარტებების და მონაცემების სიმცირე	11
პიროვნების იდენტიფიკაციის დოკუმენტები საქართველოში	13
სახელის უფლება და მისი რეგისტრაცია	13
გენდერის სამართლებრივი აღიარება საქართველოში	15
კანონმდებლობის არარსებობა და დამკვიდრებული პრაქტიკა	15
სახელის ცვლილება	15
სქესის შესახებ ჩანაწერის ცვლილება	16
გენდერის სამართლებრივი აღიარების პრობლემა და მექანიზმის შექმნის მცდელობები	18
გენდერული თანასწორობის საბჭო	18
ადამიანის უფლებების სამოქმედო გეგმა	19
WISG-ის მუშაობა იუსტიციის სამინისტროსთან	19
სახალხო დამცველის რეკომენდაციები	20
ტრანს ადამიანთა წინაშე მდგარი გამოწვევები	21
ქალთა მიმართ ძალადობისგან დაცვის მექანიზმებით სარგებლობის შეზღუდვა	21
საგამოძიებო მოქმედებები, პატიმრობისა და თავისუფლების აღკვეთის პირობები	22
სავალდებულო სამხედრო სამსახური	23
ქორწინება	24
დასაქმება	24

დისკრიმინაციისგან დაცვა	25
სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულებისა და ინციდენტებისგან დაცვა	25
უფლება გენდერის სამართლებრივ აღიარებაზე	27
კონსტიტუციით დაცული უფლება	27
საერთაშორისო ინტრუმენტები	28
ევროპული სტანდარტები	31
ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა	32
გაეროს დამოუკიდებელი ექსპერტის რეკომენდაციები	34
სწრაფი, გამჭვირვალე და ხელმისაწვდომი მექანიზმი	36
რეკომენდაციები	39
ბიბლიოგრაფია	40
სამართლებრივი აქტები	41
სასამართლოს გადაწყვეტილებები	43
ანგარიშები, რეკომენდაციები და სხვა	44

აკრონიმები

CEDAW – ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის თაობაზე შექმნილი კომიტეტი

ლგბტი (LGBTI) – ლესბოსელი, გეი, ბისექსუალი, ტრანსგენდერი და ინტერსექსი

OHCHR – გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისარი

სოგიგე (SOGIE) – სექსუალური ორიენტაცია, გენდერული იდენტობა და გამოხატვა

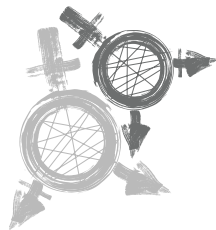
TGEU – ტრანსგენდერ ევროპა

ილგა-ევროპა (ILGA-Europe) – ლესბოსელ, გეი, ბისექსუალ, ტრანს და ინტერსექს საერთაშორისო ასოციაციის ევროპული რეგიონი

UNCESR – გაერთიანებული ერების ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების საბჭო

WISG ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერი ჯგუფი – სსიპ საჯარო სამართლის იურიდიული პირი

თარგმნოლოგია

გენდერული გამოხატვა – ინდივიდის თვითპრეზენტაცია ფიზიკური გარეგნობით, სამოსით, აქსესუარებით და ქცევით, რომელიც მათი გენდერული იდენტობის ან როლის ასპექტებს გამოხატავს. გენდერული გამოხატვა შეიძლება შეესატყვისებოდეს ან არ შეესატყვისებოდეს ადამიანის გენდერულ იდენტობას.

გენდერული იდენტობა – ბიჭად, კაცად, მამრად; გოგოდ, ქალად ან მდედრად ყოფნის განუყოფელი შინაგანი განცდა; ან ალტერნატიული გენდერი (მაგ. გენდერქვიარი, გენდერულად არაკონფორმული, გენდერულად ნეიტრალური), რომელიც შეიძლება შეესაბამებოდეს ან არ შეესაბამებოდეს ადამიანისთვის დაბადებისას მინიჭებულ სქესს, ან ადამიანის პირველად ან მეორად სქესობრივ ნიშნებს. „დადასტურებული გენდერული იდენტობა“ ეწოდება ადამიანის გენდერულ იდენტობას ტგაკ (ტრანსგენდერი და გენდერულად არაკონფორმული) ქამინგაუთის ან სოციალური და/ან სამედიცინო ტრანზიციის პროცესის გავლის შემდგომ.

თვითგამორკვევა – მეთოდი გენდერის ლეგალური აღიარების მისაღწევად, რომელიც ტრანს ადამიანის მიერ კანონით დადგენილი ფორმით გაკეთებულ ან ნოტარიულ განაცხადს ეყრდნობა და სხვა მოთხოვნების შესრულებას არ საჭიროებს.

გენდერულად არაკონფორმული (GNC) – ზედსართავი სახელი, რომელიც გამოიყენება როგორც ქოლგა ტერმინი და აღწერს ადამიანებს, ვისი გენდერული გამოხატვა ან გენდერული იდენტობა დაბადებისას მათთვის მინიჭებულ სქესთან დაკავშირებული გენდერული ნორმებისაგან განსხვავდება.

გენდერული დისფორია – ასახავს დისკომფორტს ან დისტრესს, რომელიც გამოწვეულია პიროვნების გენდერული იდენტობის შეუსაბამობით ამ პიროვნებისათვის დაბადებისას მინიჭებული სქესთან და მასთან ასოცირებულ გენდერულ როლსა და /ან პირველად და მეორად სქესობრივ მახასიათებლებთან. მხოლოდ ზოგიერთი გენდერულად არაკონფორმული ადამიანი განიცდის გენდერულ დისფორიას მათი ცხოვრების რომელიმე მოცემულ ეტაპზე.

სისგენდერი – ზედსართავი სახელი, რომელიც აღწერს ადამიანს, ვისი გენდერული იდენტობა და გენდერული გამოხატვა მისთვის დაბადებისას მინიჭებულ სქესთან თანხვედრაშია; ადამიანი რომელიც არ არის ტრანსგენდერი ან გენდერულად არაკონფორმული.

სქესი – ბიოლოგიური მახასიათებლების ერთობლიობა (ანატომიური, ფიზიოლოგიური, ბიოქიმიური, გენეტიკური), რომელიც მდებარის და მამრის ორგანიზმს განასხვავებს.

სქესი (დაბადებისას მინიჭებული სქესი) – როგორც წესი, სქესის მინიჭება ხდება დაბადებისას (ან დაბადებამდე, ულტრაბგერითი შემოწმებისას), გარე გენიტალიერების დათვალიერების საფუძველზე. როდესაც გარე გენიტალია გაურკვეველია, სქესის მიწერა სხვა ინდიკატორების გათვალისწინებით ხდება (მაგ. შიდა გენიტალიები, ქრომოსომული და ჰორმონალური სქესი), იმ განზრახვით, რომ მინიჭებული სქესი, დიდი ალბათობით, ბავშვის გენდერულ იდენტობასთან თანხვედრაში იქნება (MacLaughlin & Donahoe, 2004). ადამიანთა უმრავლესობისთვის გენდერული იდენტობა დაბადებისას მინიჭებულ სქესთან თანხვედრაშია (იხ. სისგენდერი); ტგაკ ინდივიდებისათვის გენდერული იდენტობა დაბადებისას მინიჭებული სქესისგან სხვადასხვა ხარისხით განსხვავდება.

სექსუალური ორიენტაცია – ინდივიდის მდგრადი ფიზიკური, რომანტიკული, ემოციური და/ან სექსუალური მიზიდულობა სხვა ადამიანის მიმართ. იგი მოიცავს ჰომოსექსუალურ, ბისექსუალურ და ჰეტეროსექსუალურ ორიენტაციას.

ტრანს ან ტრანსგენდერი – ქოლგა ტერმინი, რომელიც აღნიშნავს ადამიანებს, ვისი გენდერული იდენტობა, გამოხატვა და ქცევა განსხვავდება მათი ბიოლოგიური სქესის ტიპური მახასიათებლებისგან. ეს ტერმინი გულისხმობს ასევე ტრანსსექსუალებს, ტრანსგესტებს, ტრანსვესტიტებს, ტრანსგენდერებს, ქროსდრესერებს, და გენდერულად არაკონფორმულ ადამიანებს. ტრანსგენდერი ადამიანები შეიძლება იყვნენ ჰეტეროსექსუალები, ლესბოსელები, გეები ან ბისექსუალები.

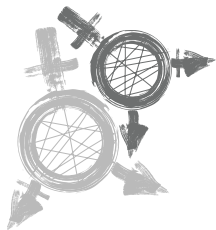
ტრანს ქალი ან ტრანსგენდერი ქალი – ადამიანი, რომელიც დაბადებისას მიაკუთვნეს მამრობით სქესს, მაგრამ თვითინდეტიფიკაციას ახდენს როგორც ქალი. ტრანსგენდერ ქალს ასევე უწოდებენ MtF-ს (Male-to-Female).

ტრანს კაცი ან ტრანსგენდერი კაცი – ადამიანი, ვინც დაბადებისას მიაკუთვნეს მდედრობით სქესს, მაგრამ თვითინდეტიფიკაციას ახდენს როგორც კაცი. ტრანსგენდერ კაცებს ასევე უწოდებენ FtM-ს (Female-to-Male).

ტრანზიცია – პროცესი, რომელსაც ბევრი, თუმცა არა ყველა ტრანსგენდერი ადამიანი გადის, რათა ავთენტურად, საკუთარი გენდერული

იდენტობის შესაბამისად იცხოვროს. ტრანზიციის პროცესი, შესაძლოა, მოიცავდეს საკუთარი გენდერული გამოხატვის (როგორცაა სახელი, სა-
მოსი, თმის ვარცხნილობა) გამოცვლას. ტრანზიცია, შესაძლოა, აგრეთვე
მოიცავდეს ბიოსამედიცინო და ქირურგიულ ინტერვენციებს, რომელიც
ინდივიდის ანატომიის მისი გენდერული იდენტობისათვის მისადაგებას
ემსახურება.

**გენდერის დადასტურების ოპერაცია (სქესის კვლავმინიჭების,
ან გენდერის კვლავმინიჭების ოპერაცია)** – ქირურგიული ოპერაცია,
რომელიც პირველადი და/ან მეორადი სქესობრივი ნიშნების შესაცვლე-
ლად ტარდება, რათა გაიზარდოს თანხვედრა ადამიანის გარეგნობასა
და გენდერულ იდენტობას შორის. გენდერის დადასტურების ოპერაცია
შეიძლება იმ აუცილებელი სამედიცინო მკურნალობის მნიშვნელოვანი
ნაწილი იყოს, რომელიც მიზნად გენდერული დისფორიის აღმოფხვრას
ისახავს და, შესაძლოა, შედგებოდეს მაზექტომიის, ჰისტერექტომიის,
მეტეოიდოპლასტიკის, ფალოპლასტიკის, მკერდის აუგმენტაციის, ორ-
ქიექტომიის, ვაგინოპლასტიკის, სახის ფემინიზაციის ოპერაციის, და/ან
სხვა ქირურგიული პროცედურებისგან.

შესავალი

დოკუმენტის მიზანი და მეთოდოლოგია

წინამდებარე დოკუმენტი ტრანსგენდერი ადამიანებისთვის, ლგბტი სა-თემო ორგანიზაციებისა და სხვა სამოქალაქო ორგანიზაციებისთვის შე-იქმნა, ტრანს ადამიანების გენდერის სამართლებრივი აღიარების ადვო-კატირების პროცესში გამოსაყენებლად.

დოკუმენტის მიზანია გენდერის სამართლებრივი აღიარების თაო-ბაზე გადაწყვეტილების მიმღები უწყებების, მათ შორის საქართველოს პარლამენტის, მთავრობის, იუსტიციის სამინისტროს და სხვა უწყებების საქმიანობის შეფასება და შესაბამისი რეკომენდაციების შემუშავება.

დოკუმენტის მზადების პროცესში დამუშავდა საქართველოსა და სხვა ქვეყნების კანონმდებლობა და ადმინისტრაციული რეგულაციები, მნიშვნელოვანი საერთაშორისო და ევროპული სტანდარტები, ტრანს ადამიანებთან ჩატარებული კვლევები და პოლიტიკის დოკუმენტები ადამიანის უფლებების დაცვის სფეროში.

დოკუმენტი კონცენტრირებულია ბინარული ტრანს ადამიანების – ტრანსგენდერი ქალების და ტრანსგენდერი კაცებისთვის გენდერის სამართლებრივ აღიარებაზე და არ მოიცავს ინტერსექსი, არაბინარული ან გენდერულად არაკონფორმული ადამიანების პერსპექტივას. ამ ჯგუ-ფების სპეციფიკა დამატებითი კვლევის საგანია.

სამართლებრივი განმარტებების და მონაცემების სიმცირე

საქართველოს კანონმდებლობაში გენდერი განმარტებულია, როგორც „სქესთა შორის ურთიერთობის სოციალური ასპექტი, რომელიც გამოხა-ტულია საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში და გულისხმობს

სოციალიზაციით განპირობებულ შეხედულებებს ამა თუ იმ სქესზე“¹. რაც შეეხება სქესს, გენდერულ იდენტობას და გამოხატვას, და სექსუალურ ორიენტაციას, ამ ტერმინების საკანონმდებლო დეფინიცია არ არსებობს, თუმცა ისინი კონსტიტუციაში², კანონში „დისკრიმინაციის ყველა ფორმით აღმოფხვრის შესახებ“³ და სხვა მრავალ საკანონმდებლო აქტში დისკრიმინაციისგან დაცულ საფუძვლად არის მოხსენიებული.

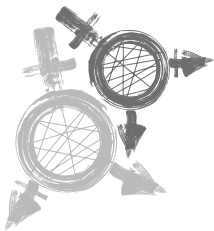
ტერმინების საკანონმდებლო განმარტების არარსებობა პრაქტიკაში, გენდერის სამართლებრივი აღიარებით სარგებლობის თვალსაზრისით, მნიშვნელოვან პრობლემებს წარმოშობს. გარდა იმისა, რომ გენდერის სამართლებრივი აღიარების მარეგულირებელი კანონმდებლობა და ადმინისტრაციული პროცედურები არ არსებობს, სქესის განმარტების არარსებობა სქესის შეცვლის განმარტებას კიდევ უფრო ართულებს და, ხშირად, დღის წესრიგში ისეთ სამართლებრივ დისკუსიას აყენებს, რომელიც სამეცნიერო საფუძველს მოკლებულია. მაგალითად, საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სისტემაში შემავალი სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოს 2021 წლის 31 მარტის განცხადების თანახმად, „ქირურგიული ჩარევით ბიოლოგიური სქესის შეცვლას, ტრანსგენდერის სამართლებრივი აღიარების მოპოვებასთან არანაირი კავშირი არ აქვს“. ამ განცხადების შინაარსის გათვალისწინებით ნათელია, რომ სააგენტოს არ გააჩნია სათანადო ცოდნა იმის თაობაზე, თუ რას ნიშნავს გენდერის სამართლებრივი აღიარება და, მეტიც, უწყებაში არ ფლობენ ინფორმაციას იმის შესახებ, თუ ვინ არის ტრანსგენდერი ადამიანი.

---

1 „გენდერული თანასწორობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის პირველი პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტი.

2 საქართველოს კონსტიტუციის მე-11 მუხლის პირველი პუნქტი.

3 „დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“ საქართველოს კანონის პირველი მუხლი.

პიროვნების იდენტიფიკაციის დოკუმენტები საქართველოში

სახელის უფლება და მისი რეგისტრაცია

სახელის უფლება წარმოადგენს ადამიანის უფლებას ჰქონდეს სახელი, რაც მოიცავს სახელსა და გვარს⁴. საქართველოში ფიზიკური პირის სახელების აბსოლუტური უმრავლესობა იმავდროულად რომელიმე გენდერის აღმნიშვნელია, თუმცა რამდენიმე გენდერულად ნეიტრალური სახელი გვხვდება, რომელიც შეიძლება ქალმაც გამოიყენოს და კაცმაც. რაც შეეხება გვარს, ის გენდერულად ნეიტრალურია და ისეთ კომპონენტს, რომელიც ადამიანის გენდერზე შეიძლება მიაწინებდეს, არ შეიცავს.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო სახელის უფლებას „პირადი ცხოვრების კომპონენტად განიხილავს“ და პერსონალური იდენტიფიცირებისა და ოჯახთან კავშირის დამყარების უფლების განუყოფელ ნაწილად მიიჩნევს⁵. პერსონალური იდენტიფიცირების უფლება კი, თავის მხრივ, საზოგადოებრივ ცხოვრებაში აქტიურ მონაწილეობასთან არის დაკავშირებული.

სახელის უფლება გულისხმობს შესაბამისი სახელმწიფო უწყების მიერ მის რეგისტრაციას⁶, რაც, თავის მხრივ, რომელიმე სამოქალაქო აქტს უკავშირდება. სახელის რეგისტრაცია პირდაპირ არის დაკავშირებული დაბადების აქტთან, რადგან ფიზიკური პირისთვის სახელის მინიჭება, უფლებამოსილი პირის განცხადების საფუძველზე,⁷ დაბადებისას ხდება. კანონით გათვალისწინებულია ფიზიკური პირისათვის სახელის

4 საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მე-17 მუხლის პირველი პუნქტი.

5 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2016 წლის 4 აგვისტოს გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ნუგზარ ჯაყელი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“ № 2/4/570, II-5.

6 საქართველოს კანონი „სამოქალაქო აქტების შესახებ“, მეოთხე მუხლის პირველი პუნქტი.

7 საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2012 წლის 31 იანვრის ბრძანება №18 „სამოქალაქო აქტების რეგისტრაციის წესის დამტკიცების შესახებ“, მე-20 მუხლი.

შემთხვევითი შერჩევის გზით მინიჭების შესაძლებლობაც და, ასეთ შემთხვევაში, მხედველობაში მიიღება ბავშვის სქესი.⁸ უფლებამოსილი წარმომადგენლებიც, მათ შორის მშობლები, ბავშვის სახელის მინიჭებისას ბავშვის სქესს ითვალისწინებენ.

საქართველოს მოქალაქის პირადობის ელექტრონული მოწმობა და პასპორტი

საქართველოს ყველა მოქალაქისთვის პირადობის მოწმობის აღების ვალდებულება განსაზღვრულია მინისტრის ბრძანებით, 14 წლის ასაკიდან⁹. პირადობის ელექტრონული მოწმობა პერსონალური იდენტიფიცირების ერთადერთი დოკუმენტია, რომლის ფორმა და ტექნიკური მახასიათებლები განსაზღვრულია მინისტრის ბრძანებით¹⁰. მოწმობის არსებით რეკვიზიტებს, სხვებთან ერთად, წარმოადგენს სახელი, გვარი, სქესი, პირადი ნომერი და ფოტოსურათი¹¹. აღნიშნული რეკვიზიტებიდან მხოლოდ სახელი, სქესი და ფოტოსურათი ასახავს პიროვნების გენდერს, ხოლო მრავალი სხვა ქვეყნისგან განსხვავებით, გვარი და პირადი ნომერი საქართველოში გენდერულად ნეიტრალურია.

კანონმდებლობა საქართველოს მოქალაქეს პასპორტის აღებას არ ავალდებულებს, თუმცა საზღვარგარეთ მოგზაურობისთვის ის აუცილებელია და პიროვნების ზემოაღნიშნულ პერსონალურ მონაცემებს მოიცავს¹².

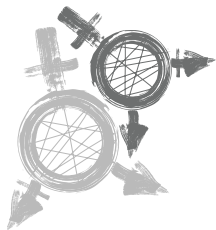
8 საქართველოს კანონი „სამოქალაქო აქტების შესახებ“, მეოთხე მუხლის მეორე პუნქტი.

9 საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2011 წლის 27 ივლისის ბრძანება №98 „საქართველოს მოქალაქეთა და საქართველოში მცხოვრებ უცხოელთა რეგისტრაციისა და რეგისტრაციიდან მოხსნის, პირადობის (ბინადრობის) მოწმობის, პასპორტის, სამგზავრო პასპორტისა და სამგზავრო დოკუმენტის გაცემის წესის დამტკიცების შესახებ“, 26-ე მუხლის პირველი პუნქტი.

10 საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2011 წლის 14 ივლისის ბრძანება №91 „საქართველოს მოქალაქის პირადობის ელექტრონული მოწმობისა და საქართველოში მცხოვრები უცხოელის ბინადრობის ელექტრონული მოწმობის (დროებითი და მუდმივი) ფორმებისა და ტექნიკური მახასიათებლების დამტკიცების შესახებ“.

11 იქვე, მე-7 მუხლის პირველი პუნქტი.

12 საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2011 წლის 27 ივლისის ბრძანება №98 „საქართველოს მოქალაქეთა და საქართველოში მცხოვრებ უცხოელთა რეგისტრაციისა და რეგისტრაციიდან მოხსნის, პირადობის (ბინადრობის) მოწმობის, პასპორტის, სამგზავრო პასპორტისა და სამგზავრო დოკუმენტის გაცემის წესის დამტკიცების შესახებ“, IV თავი.

გენდერის სამართლებრივი აღიარება საქართველოში

კანონმდებლობის არარსებობა და დამკვიდრებული პრაქტიკა

ტრანს ადამიანების გენდერის სამართლებრივი აღიარების პროცედურა საქართველოში სამართლებრივად დაურეგულირებელია. არსებობს მხოლოდ იუსტიციის სამინისტროს სისტემაში შეშვავალი სსიპ სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოს მიერ დამკვიდრებული პრაქტიკა, რომელიც „სამოქალაქო აქტების შესახებ“ საქართველოს კანონს ეყრდნობა.

გენდერის სამართლებრივი აღიარება ორი კომპონენტისგან შედგება, რაც სახელისა და სქესის შესახებ ჩანაწერის ცვლილებას მოიცავს. სსიპ სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოს თითოეული კომპონენტისთვის განსხვავებული პრაქტიკა აქვს დადგენილი და, შესაბამისად, ცვლილების სხვადასხვა საკანონმდებლო საფუძველი და ადმინისტრაციული პროცედურა არსებობს.

სახელისა და სქესის შესახებ ჩანაწერის ცვლილება ნიშნავს ცვლილებას დაბადების სააქტო ჩანაწერში, რის შედეგადაც პიროვნების იდენტიფიცირების დოკუმენტები, მათ შორის პირადობის დამადასტურებელი მოწმობა და პასპორტი, ავტომატურად იცვლება. შეცვლილი პირადობის მოწმობის წარდგენის შემდეგ ტრანს ადამიანს აქვს უფლება, მოითხოვოს მისი სქესის შესახებ ჩანაწერების ცვლილება ყველა დაწესებულებაში და ამ დაწესებულებების მიერ გაცემულ დოკუმენტში.

სახელის ცვლილება

სახელი პიროვნების იდენტიფიცირების ერთ-ერთი საშუალებაა, რომელიც ხაზს უსვამს მის გენდერს და, შესაბამისად, სახელის ცვლილება გენდერის სამართლებრივი აღიარების ერთ-ერთი კომპონენტია.

სახელის ცვლილებების საფუძველი „სამოქალაქო აქტების შესახებ“ საქართველოს კანონის 78-ე მუხლშია გათვალისწინებული¹³ და მისი აღსრულებისთვის ადმინისტრაციული პროცედურაც დადგენილია¹⁴. ტრანს ადამიანებს 18 წლის ასაკიდან, სხვა მოქალაქეების მსგავსად, შეუძლიათ, ყოველგვარი დაბრკოლების გარეშე, სახელის ცვლილებისთვის მიმართონ სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოს, მოთხოვნილი დოკუმენტაცია წარადგინონ და სახელი ყოველგვარი სამედიცინო ცნობის წარდგენის გარეშე შეიცვალონ. საქართველოს ყველა სრულწლოვან მოქალაქეს სახელის შეცვლა მხოლოდ ერთხელ შეუძლია¹⁵.

სქესის შესახებ ჩანაწერის ცვლილება

„სამოქალაქო აქტების შესახებ“ საქართველოს კანონის 78-ე მუხლში მოცემულია გარემოებები, რომელიც სამოქალაქო აქტის ჩანაწერში ცვლილების შეტანის საფუძველია. ამ გარემოებებიდან ერთ-ერთია „სქესის შეცვლა – თუ სქესის შეცვლასთან დაკავშირებით პირს სურს სახელის ან/და გვარის შეცვლა“¹⁶.

დამკვიდრებული პრაქტიკის თანახმად, ტრანს ადამიანი, რომელიც სქესის დამადასტურებელ ქირურგიულ ოპერაციას ჩაიტარებს და აღნიშნულის დამადასტურებელ ცნობას სამედიცინო დაწესებულებიდან სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოს წარუდგენს, ნებისმიერი დამატებითი ექსპერტიზის გარეშე, მარტივად იცვლის სქესის აღნიშვნულ ჩანაწერს დაბადების სააქტო ჩანაწერში. რაც შეეხება ტრანს ადამიანებს, ვისაც ქირურგიული ოპერაციის ჩატარება არ სურთ, ან ჯანმრთელობის მდგომარეობის გათვალისწინებით ქირურგიული ოპერაციის ჩატარება არ შეუძლიათ, ან ამ ძვირადღირებული ოპერაციისთვის საჭირო მატერიალური რესურსი არ გააჩნიათ, დამკვიდრებული პრაქტიკით გენდერის სამართლებრივი აღიარების უფლება შეზღუდული აქვთ.

ტრანს ქალის გენდერის სამართლებრივი აღიარება

2021 წლის 25 მარტს საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოს თბილისის სამოქალაქო რეესტრის სამსახურის გადანაცვლებით ტრანსი ქალის მოთხოვნა დაკ-

13 „სამოქალაქო აქტების შესახებ“ საქართველოს კანონის 78-ე მუხლის ე პუნქტი.

14 საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2012 წლის 31 იანვრის ბრძანება №18 „სამოქალაქო აქტების რეგისტრაციის წესის დამტკიცების შესახებ“, VII თავი.

15 „სამოქალაქო აქტების შესახებ“ საქართველოს კანონის 64-ე მუხლის პირველი პუნქტი.

16 „სამოქალაქო აქტების შესახებ“ საქართველოს კანონის 78-ე მუხლის ზ პუნქტი.

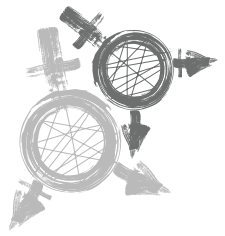

მაყოფილდა და მისი გენდერის მარკერი „მამრობითი“ „მდედრობითი“ შეიცვალა.

განმცხადებელმა სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოს 2020 წლის 25 დეკემბერს მიმართა და წარადგინა ცნობა სამედიცინო დაწესებულებიდან, რითაც დასტურდებოდა მისთვის სქესის დამადასტურებელი ქირურგიული ოპერაციის ჩატარების ფაქტი. განმცხადებელზე უკვე გაიცა დაბადების განმეორებითი მოწმობა შესწორებული მონაცემებით.

აღნიშნული საქმე სახელმწიფოს მხრიდან ტრანსი ქალის/კაცის გენდერის სამართლებრივად აღიარების პირველი პრეცედენტია.

გარდა ამ შემთხვევისა, WISG-ს დოკუმენტირებული აქვს კიდევ ერთი შემთხვევა, როდესაც ტრანს ქალმა სქესის დამადასტურებელი ოპერაცია ჩაიტარა და დაბადების სააქტო ჩანაწერში გენდერის მარკერის შეცვლა შეძლო.

გენდერის სამართლებრივი აღიარების პრობლემა და მუქანიჭის შექმნის მცდელობები

გენდერული თანასწორობის საბჭო

გენდერული თანასწორობის საბჭო პარლამენტში შექმნილი მუდმივმოქმედი ორგანოა, რომლის მიერ განხორციელებული საქმიანობა მნიშვნელოვანია ქვეყანაში გენდერული თანასწორობის პროცესის ხელშეწყობისა და გაუმჯობესების თვალსაზრისით. საბჭო ატარებს კვლევებსა და თემატურ მოკვლევებს გენდერული თანასწორობის საკითხებზე და საქართველოს პარლამენტს შესაბამის რეკომენდაციებს აძლევს.

2017-2018 წლებში საბჭომ ჩაატარა კვლევა, რომელსაც დაეფუძნა საბჭოს „მომავალი წლების სამოქმედო გეგმა და სახელმწიფო კონცეფცია გენდერული თანასწორობის შესახებ, რომელიც პოლიტიკის ძირითად მიმართულებებს განსაზღვრავს როგორც საკანონმდებლო, ისე აღმასრულებელი ხელისუფლებისათვის“¹⁷.

კვლევის ფარგლებში შეისწავლეს ტრანსგენდერი ადამიანების წინაშე მდგარი გამოწვევებიც, მათ შორის გენდერის სამართლებრივი აღიარების პროცედურის არარსებობა და საბჭოს მიერ გაცემული რეკომენდაცია, რომ „საქართველოს კანონში სამოქალაქო აქტების შესახებ უნდა შევიდეს ცვლილება, რომელიც ტრანსგენდერი პირებისათვის უზრუნველყოფს სახელის, გვარისა და გენდერის შეცვლის ხელმისაწვდომ და მარტივ პროცედურას“.¹⁸

მიუხედავად არსებული რეკომენდაციისა, გენდერის სამართლებრივი აღიარების საკითხი საბჭოს არცერთ სამოქმედო გეგმაში არ ასახულა და ერთგვარად უგულებელყოფილია.

---

17 მანი ლ., ჯანაშია ნ., თომაშვილი თ., „გენდერული თანასწორობა საქართველოში: ბარიერები და რეკომენდაციები“, I ნაწილი, თბილისი, 2018, 5.

18 მანი ლ., ჯანაშია ნ., თომაშვილი თ., „გენდერული თანასწორობა საქართველოში: ბარიერები და რეკომენდაციები“, I ნაწილი, თბილისი, 2018, 103.

ადამიანის უფლებების სამოქმედო გეგმა

ადამიანის უფლებების სამოქმედო გეგმა საქართველოს მთავრობის მიერ ადამიანის უფლებების დაცვის სფეროში საქმიანობის განმსაზღვრელი დოკუმენტია, რომელიც ორ წელიწადში ერთხელ მტკიცდება და უწყებების და მათ სისტემაში შემავალი საჯარო სამართლის იურიდიული პირებისთვის ძირითად სამოქმედო მიმართულებებს განსაზღვრავს. სამოქმედო გეგმის შემუშავების პროცესში ადამიანის უფლებების უწყებათაშორისი საბჭო¹⁹ საკონსულტაციო შეხვედრებს მართავს როგორც უწყებებთან, ისე სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებთან და მიღებული რეკომენდაციების შედეგად განსაზღვრავს გეგმის მიზნებსა და ამოცანებს.

WISG აქტიურად მონაწილეობდა საბჭოს მიერ ორგანიზებულ საკონსულტაციო შეხვედრებში 2016-2017 წლების²⁰ და 2018-2020 წლების²¹ სამოქმედო გეგმების შემუშავების დროს და გენდერის სამართლებრივი აღიარების საკითხს დღის წესრიგში აყენებდა, თუმცა აღნიშნული საკითხი არცერთ გეგმაში არ ასახულა. საბჭომ გენდერის სამართლებრივი აღიარების პრობლემა უგულებელყო 2020 წელსაც, როდესაც 2018-2020 წლების სამოქმედო გეგმის XV თავი – „გენდერული იდენტობა და თანასწორობა“, დაამტკიცა²².

WISG-ის მუშაობა იუსტიციის სამინისტროსთან

„ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერმა ჯგუფმა“ გენდერის სამართლებრივი აღიარების საკითხზე მუშაობა დაიწყო მას შემდეგ დაიწყო, რაც საქართველოში ახალი პირადობის ელექტრონული მოწმობა დაინერგა, სადაც, მისი ძველი ანალოგისგან განსხვავებით, სქესის შესახებაც იყო ჩანაწერი.

---

19 საქართველოს მთავრობის 2016 წლის 13 დეკემბრის დადგენილება №551 „ადამიანის უფლებების უწყებათაშორისი საბჭოს შექმნისა და მისი დებულების დამტკიცების შესახებ“, მე-2¹ მუხლი.

20 საქართველოს მთავრობის 2016 წლის 21 ივლისის დადგენილება №338 „საქართველოს ადამიანის უფლებების დაცვის სამთავრობო სამოქმედო გეგმის (2016-2017 წლებისთვის) დამტკიცების შესახებ“.

21 საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 17 აპრილის დადგენილება №182 „ადამიანის უფლებათა დაცვის სამთავრობო სამოქმედო გეგმის (2018-2020 წლებისთვის) დამტკიცების შესახებ“.

22 საქართველოს მთავრობის 2020 წლის 17 თებერვლის დადგენილება №116 „ადამიანის უფლებათა დაცვის სამთავრობო სამოქმედო გეგმის (2018-2020 წლებისთვის) დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 17 აპრილის №182 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე“.

WISG-მა მრავალი საკონსულტაციო შეხვედრა ჩაატარა თემის წევრებთან, საკითხი სიღრმისეულად გამოიკვლია²³ და მოამზადა საჯარო პოლიტიკის დოკუმენტი²⁴, სადაც ხაზი გაუსვა გენდერის სამართლებრივი აღიარების ტრანსსპეციფიკური სამედიცინო პროცედურებისგან გამიჯვნის აუცილებლობას²⁵.

WISG, ერთი მხრივ, სტრატეგიული სამართალწარმოების გზით ეწევა გენდერის სამართლებრივი აღიარების მექანიზმის შექმნის ადვოკატირებას იმ ტრანს ადამიანებისთვის, ვისაც სხვადასხვა მიზეზის გამო სქესის დამადასტურებელი ქირურგიული ოპერაციის გაკეთება არ სურს და არ შეუძლია, ხოლო მეორე მხრივ, მართავდა მაღალი დონის შეხვედრებს საქართველოს იუსტიციის სამინისტროსთან, სადაც ადგილობრივი და საერთაშორისო ექსპერტები მონაწილეობდნენ.

სახალხო დამცველის რეკომენდაციები

სახალხო დამცველი თავის ყოველწლიურ ანგარიშებში „საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ“, 2014 წლიდან მოუწოდებს საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს, რომ „დაინერგოს ტრანსგენდერი პირებისთვის სახელმწიფო და არა-სახელმწიფო დაწესებულებების მიერ გაცემულ ყველა ძირითად დოკუმენტში მათი გენდერული იდენტობის ასახვის სწრაფი, გამჭვირვალე და ხელმისაწვდომი პროცედურა“²⁶.

გარდა საპარლამენტო ანგარიშებისა, სახალხო დამცველმა 2016 წელს ითხოვა ტრანსგენდერი კაცის გენდერის სამართლებრივი აღიარების საქმეში ჩართვა, სასამართლოს მეგობრის პოზიციით, და მოსაზრება თბილისის სააპელაციო სასამართლოს წარუდგინა. სახალხო დამცველმა სასამართლოს გენდერის სამართლებრივი აღიარების საერთაშორისო სტანდარტები და ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა გააცნო და მოუწოდა, გადაწყვეტილების გამოტანისას, აღნიშნულით ეხელმძღვანელოს²⁷.

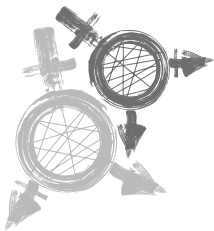
23 გვიანიშვილი ნ., „ტრანსგენდერი ადამიანების მდგომარეობა საქართველოში“, თბილისი, 2015

24 აღდგომელაშვილი ე., გვიანიშვილი ნ., თოდუა თ., რატიანი ც., „ტრანსგენდერი ადამიანთა საჭიროებები ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში“, თბილისი, 2015.

25 იქვე, 57.

26 საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიში „საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ“, 2014, 700. <tl.ly/soLX> [18.01.2022].

27 საქართველოს სახალხო დამცველის 2016 წლის 24 მაისის სასამართლო მეგობრის მოსაზრება №08/5189.

ტრანს ადამიანთა წინაშე მდგარი გაომწვევები

გენდერის სამართლებრივი აღიარების მექანიზმის არარსებობა ტრანს ადამიანებს ყოველდღიურ ცხოვრებაში მრავალ დაბრკოლებას უქმნის. სქესის შესახებ ჩანაწერი, რომელიც ადამიანის გენდერს და სოციალურ როლს არათუ არ ემთხვევა, არამედ პირდაპირ წინააღმდეგობაშიც კი მოდის მასთან, ტრანს ადამიანების ე. წ. „იძულებით ქამინაუთს“ იწვევს. ქამინგაუთის შიში ბარიერს წარმოადგენს საზოგადოებაში, სადაც ჰომოფობია და ტრანსფობია მყარადაა ფესვგადგმული²⁸. სწორედ ეს აფერხებს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ტრანს ადამიანების თანაბარ ინტეგრაციას, რაც როგორც სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების, ისე სოციალური და ეკონომიკური უფლებების რეალიზაციასთანაა გადაჯაჭვული.

სოციალური სამართლიანობის ცენტრის მიერ ჩატარებული კვლევის შედეგად, რესპონდენტთა 50%-ის აზრით, პირის თვითიდენტიფიკაცია არის ის, რასაც გენდერის სამართლებრივი აღიარება უნდა ეფუძნებოდეს, რათა ის მეტად ეფექტური, ღირსების დაცვაზე ორიენტირებული და ადამიანთა საჭიროებებზე მორგებული იყოს²⁹.

ქალთა მიმართ ძალადობისგან დაცვის მექანიზმებით სარგებლობის შეზღუდვა

გენდერის სამართლებრივი აღიარების მექანიზმის არარსებობა ზღუდავს ტრანს ქალების უფლებას, ქალთა მიმართ ძალადობის აღკვეთის და ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების ადმინისტრაციული გა-რანტიებით ისარგებლონ. „ქალთა მიმართ ძალადობის ან/და ოჯახში ძა-

---

28 აღდგომელაშვილი ე., „წინასწარგანწყობიდან თანასწორობამდე, საზოგადოების ცოდნის, ინფორმირებულობისა და დამოკიდებულების კვლევა ლგბტ ჯგუფისა და მათი უფლებრივი თანასწორობის მიმართ“, 2016, თბილისი, 129, ხელმისაწვდომია აქ: <tlj/DBGn> [18.01.2022].

29 ჯალალანია ლ., ლგბტ ჯგუფის სოციალური ექსკლუზიის კვლევა საქართველოში, 172, ხელმისაწვდომია აქ: <tlj/Qkmo> [18.01.2022].

ლადობის აღკვეთის, ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, მსხვერპლი არის „ქალი, ... რომელთა კონსტიტუციური უფლებები და თავისუფლებები დაირღვა უგულებელყოფით ან/და ფიზიკური, ფსიქოლოგიური, ეკონომიკური ან სექსუალური ძალადობით ან იძულებით“³⁰.

ტრანს ქალები შემაკავებელი და დამცავი ორდერით ვერ სარგებლობენ, რადგან პირადობის დამადასტურებელ დოკუმენტში მათი სქესი მითითებულია როგორც მამრობითი. 2018 წელს სასამართლომ დამცავი ორდერის გამოცემაზე ტრანს ქალს უარი უთხრა³¹, რადგან მიიჩნია, რომ ორდერის გამოსაცემად არაუფლებამოსილმა სუბიექტმა მიმართა.

საგამოძიებო მოქმედებები, პატიმრობისა და თავისუფლების აღკვეთის პირობები

სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით განსაზღვრული საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარებისას, რომლებსაც თან სდევს გაშიშვლება, პირის პირადი ცხოვრება და ღირსება კანონითაა დაცული. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 121-ე მუხლის მე-4 ნაწილის შესაბამისად, „თუ პირად ჩხრეკას თან სდევს გაშიშვლება, იგი უნდა ჩაატაროს იმავე სქესის პირმა. ამ დროს დასაშვებია მხოლოდ იმავე სქესის პირთა მონაწილეობა“. იმავე კოდექსის 111-ე მუხლის თანახმად, „თუ საგამოძიებო მოქმედება ითვისისწინებს გაშიშვლებას, შესამოწმებელი პირის მოთხოვნის შემთხვევაში ექსპერტი და მხარე უნდა იყვნენ იმავე სქესის, რომელი სქესისაც არის შესამოწმებელი პირი“.

იმავე წესის შესაბამისად რეგულირდება პატიმრობის დაწესებულებაში მიღებისას ბრალდებულის შემოწმებაც, რომელსაც პატიმრობის დაწესებულების იმავე სქესის თანამშრომელი ახორციელებს³². ასევე, ბრალდებულის ან მსჯავრდებულის პირადი ჩხრეკის დროსაც, განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა პირის სქესს³³.

ქალი მსჯავრდებულები, მათ შორის, არასრულწლოვნები, განთავსებული არიან პატიმრობის კოდექსის შესაბამისად შექმნილ ქალთა

30 საქართველოს კანონის „ქალთა მიმართ ძალადობის ან/და ოჯახში ძალადობის აღკვეთის, ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების შესახებ“ მე-4 მუხლის 3 პუნქტი.

31 „მირანდა ფალავაზე თავდამსხმელს 6 თვით თავისუფლების აღკვეთა შეეფარდა“, 22.06.2018. <tlj/2FdN> [18.01.2022].

32 საქართველოს კანონის „პატიმრობის კოდექსი“ 75-ე მუხლის მე-4 ნაწილი.

33 იქვე, 52-ე მუხლის მე-2 ნაწილი.

სპეციალურ დაწესებულებაში³⁴. თუმცა გენდერზე აქცენტირებული ჩანაწერის მიუხედავად, ბრალდებული და მსჯავრდებული ტრანს ქალები სასჯელს არ იხდიან ქალთა სპეციალურ დაწესებულებაში. დამკვიდრებული პრაქტიკის შესაბამისად, პატიმრობის დაწესებულებაში მოთავსებისას მონმდება ბრალდებულის პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი³⁵ და გადაწყვეტილების მიღება ხდება სქესის შესახებ ჩანაწერის შესაბამისად.

ამგვარი, სქესის შესაბამისად სეგრეგირებული რეგულირების პირობებში, ის ტრანს ადამიანები, რომლებსაც გენდერის სამართლებრივი აღიარებაზე ხელი არ მიუწვდებათ და რომელთა სქესის შესახებ ჩანაწერი მათ გენდერულ იდენტობას არ ემთხვევა, დაუცველი რჩებიან და ამ საკანონმდებლო გარანტიებით ვერ სარგებლობენ. ტრანს ქალებს უწევთ, რომ სასჯელი მოიხადონ კაცებთან ერთად, ხოლო ტრანსი კაცები ქალთა სპეციალურ დაწესებულებაში ხვდებიან.

სავალდებულო სამხედრო სამსახური

„სამხედრო ვალდებულებისა და სამხედრო სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად, „სამხედრო ვალდებულების მოხდა საამისო უნარის მქონე ყველა მოქალაქის მოვალეობაა“³⁶. კანონის შესაბამისად, სამხედრო აღრიცხვას არ ექვემდებარება ქალი, რომელსაც სამხედრო-სააღრიცხვო სპეციალობა არ გააჩნია³⁷. ტრანს ქალები, რომელთა სქესის შესახებ ჩანაწერი მათ გენდერულ იდენტობას არ ემთხვევა, ამ წესით ვერ სარგებლობენ და ისინი ვალდებულნი არიან, სავალდებულო სამხედრო სამსახური გაიარონ.

სამხედრო სავალდებულო სამსახურიდან გათავისუფლების და გადავადების საკითხები რეგულირდება „სამხედრო ვალდებულებისა და სამხედრო სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონის 25-ე მუხლის მე-6 პუნქტის, 27-ე მუხლის მე-2 პუნქტის, 29-ე და 30-ე მუხლების შესაბამისად. აღნიშნული საკითხები ძირითადად აქცენტს ადამიანის ჯანმრთელობის მდგომარეობასა და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის სტატუსზე აკეთებს. საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს მიერ მოწოდებული ინფორმაციის თანახმად, გამწვევი კომისიებისთვის ტრანსგენდერ ქალებს განცხადებით

34 იქვე, მე-12³ მუხლის მე-2 ნაწილი.

35 იქვე, 33-ე მუხლის პირველი ნაწილი.

36 საქართველოს კანონის „სამხედრო ვალდებულებისა და სამხედრო სამსახურის შესახებ“ პირველი მუხლის პირველი პუნქტი.

37 იქვე, მე-11 მუხლის პირველი პუნქტის ბ ქვეპუნქტი.

არ მიუმართავთ „ტრანსსექსუალიზმის“ მიზეზით სამხედრო სამსახურიდან გათავისუფლების თაობაზე³⁸, WISG-ის სხვადასხვა სამედიცინო და სოციალური სერვისის მიმღები ტრანს ქალები კი ადასტურებენ, რომ მათ მიერ წარდგენილი ცნობის საფუძველზე ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ, სადაც მითითებული იყო დიაგნოზი „ტრანსსექსუალიზმი“, სავალდებულო სამხედრო სამსახურიდან გათავისუფლდნენ.

ქორწინება

საქართველოს კონსტიტუციითა და სამოქალაქო კოდექსით³⁹ ქორწინება „ქალისა და მამაკაცის კავშირს“ წარმოადგენს⁴⁰. ქორწინების წარმოშობისთვის აუცილებელია მისი კანონით დადგენილი წესით რეგისტრაცია⁴¹. ქორწინების რეგისტრაციისთვის დაქორწინების მსურველი პირები ვალდებული არიან, პირადობის დამადასტურებელი მოწმობა წარადგინონ⁴².

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ჰეტეროსექსუალ ტრანს ადამიანებს, რომელთაც დაქორწინება სურთ, ქორწინების უფლება ეზღუდებათ.

დასაქმება

საქართველოს შრომის კოდექსის თანახმად, „დასაქმებული არის ფიზიკური პირი, რომელიც შრომითი ხელშეკრულების საფუძველზე, დამსაქმებლისათვის ასრულებს გარკვეულ სამუშაოს“⁴³. შრომითი ხელშეკრულების გაფორმებისას ტრანს ადამიანები ვალდებული არიან დამსაქმებელს პირადობის დამადასტურებელი მოწმობა წარუდგინონ, რაც მათი ე. წ. „იძულებითი ქამინგაუთის“ საფრთხეს ქმნის. განსაკუთრებით ისეთ შემთხვევებში, როდესაც ტრანს ადამიანს შეცვლილი აქვს სახელი და ფოტოსურათი, ხოლო სქესის შესახებ ჩანაწერი – არა.

---

38 საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს 2022 წლის 2 თებერვლის წერილი №01/319.

39 საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 1106-ე მუხლი.

40 საქართველოს კონსტიტუციის 30-ე მუხლის პირველი პუნქტი.

41 „სამოქალაქო აქტების შესახებ“ საქართველოს კანონის მეხუთე თავი.

42 საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2012 წლის 31 იანვრის ბრძანება №18 „სამოქალაქო აქტების რეგისტრაციის წესის დამტკიცების შესახებ“ 39-ე მუხლის პირველი პუნქტის ა ქვეპუნქტი.

43 „საქართველოს შრომის კოდექსი“ საქართველოს ორგანული კანონის მესამე მუხლის მესამე პუნქტი.

თავის მხრივ, ქამინგაუთი⁴⁴, შესაძლოა, დასაქმების ადგილზე დისკრიმინაციის ან ჰომო/ბი/ტრანსფობიური ინციდენტის საფუძველი გახდეს.⁴⁵

დისკრიმინაციისგან დაცვა

„დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად, აკრძალულია დისკრიმინაცია გენდერული იდენტობისა და გამოხატვის საფუძველზე დისკრიმინაცია აკრძალულია⁴⁶. აღნიშნული აკრძალვის მიუხედავად, ტრანს ადამიანები, მათ მიმართ დისკრიმინაციული მოპყრობის შემთხვევაში, სახალხო დამცველს და სამართლოს იშვიათად მიმართავენ.

WISG-ის მიერ ჩატარებული კვლევის თანახმად, „დისკრიმინაციის მსხვერპლთაგან, საშუალოდ ხუთიდან ერთი რესპონდენტი (19.1%, N=22) აჩვენებს მზაობას გააგრძელოს ბრძოლა უფლებების აღსადგენად“⁴⁷.

სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულებისა და ინციდენტებისგან დაცვა

დანაშაულის ჩადენა გენდერული იდენტობის შეუწყნარებლობის მოტივით არის პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოება სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული ყველა დანაშაულისთვის⁴⁸. ამდენად, ტრანსფობიური დანაშაულის გამოვლენა და მასზე რეაგირება შესაძლებელია. თუმცა, პრობლემას ვაწყდებით ტრანსფობიური ინციდენტების შემთხვევაში, რაც გენდერული იდენტობისა და გამოხატვის შეუწყნარებლობის ნიშნით ჩადენილ ადმინისტრაციულ-სამართალდარღვევებს წარმოადგენს. საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი სიძულვილით მოტივირებული სამართალდა-

---

44 ტაბიძე ნ. მ., გვიშანი ლ., „ლგბტქი ადამიანების შრომითი უფლებები და დასაქმება Covid-19-ის პანდემიის კონტექსტში“, თბილისი, 2021. 47 <t.ly/gTDD6> [18.01.2022].

45 ბახტაძე ქ., „დისკრიმინაცია და ძალადობა ლგბტქი ადამიანთა მიმართ“, თბილისი, 2019, 20. <t.ly/XSTQ> [18.01.2022].

46 „დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“ საქართველოს კანონის პირველი მუხლი.

47 „ახალი კორონავირუსის შედეგად გამოწვეული ანტიპანდემიური შეზღუდვებისა და ანტიკრიზისული ღონისძიებების გავლენის შეფასება ლგბტქი თემზე“, WISG, 2021.

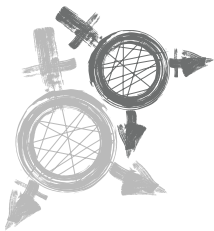
48 საქართველოს კანონის „საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის“ 53¹ მუხლის პირველი ნაწილი.

რღვევებისთვის პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებებს არ ითვალისწინებს. ამდენად, ტრანსფორმირი ინციდენტები აღურიცხავი და შესაბამისი რეაგირების გარეშე რჩება.

WISG-ის მიერ ჩატარებული კვლევის შედეგად გამოვლინდა, რომ „პოლიციისთვის არმიმართვიანობის ძირითად მიზეზებში ყველაზე გავრცელებული პასუხებია: „ინციდენტი არასერიოზული იყო“ 41.1% (N=44), „მათი მოქმედება არაეფექტურია“ 20.6% (N=22) და „არ მინდოდა ვინმეს სცოდნოდა“ 12.1% (N=13). უნდა აღინიშნოს, რომ წინა წლებთან შედარებით, მნიშვნელოვნად შემცირდა პასუხების წილი, რომელიც ქამინგაუთის შიშსა და ჰომოფობიურ მოპყრობას უკავშირდება“⁴⁹.

---

49 „ახალი კორონავირუსის შედეგად გამოწვეული ანტიპანდემიური შეზღუდვებისა და ანტიკრიზისული ღონისძიებების გავლენის შეფასება ლგბტ(ქ)ი თემზე“, WISG, 2021.

უფლება გენდერის სამართლებრივ ალიარებაზე

კონსტიტუციით დაცული უფლება

საქართველოს კონსტიტუციის მე-12 მუხლის შესაბამისად, ყველას აქვს საკუთარი პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლება. საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, „პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლება პირველ რიგში, გულისხმობს ადამიანის პიროვნული თვითგამორკვევისა და ავტონომიურობის უფლებას. სწორედ პიროვნულობა განსაზღვრავს ადამიანის არსს, მიუთითებს მის ინდივიდუალურ და სხვებისგან განმასხვავებელ მახასიათებლებზე“⁵⁰. ადამიანის გენდერული იდენტობა მისი პიროვნების თავისუფალი განვითარების უმნიშვნელოვანესი კომპონენტია, რადგან სწორედ ის წარმოადგენს მისი სხვა უფლებების განხორციელების ფუნდამენტურ გარანტიას, რომელიც მის მიერ საკუთარი ცხოვრების საკუთარივე შეხედულებისამებრ წარმართვის თავისუფლებას იცავს. საკონსტიტუციო სასამართლო განმარტავს, რომ „პიროვნების ავტონომიურობის, მისი თავისუფალი და სრულყოფილი განვითარებისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება როგორც გარე სამყაროსთან ურთიერთობის დამოუკიდებლად განსაზღვრის თავისუფლებას, ასევე ინდივიდის ფიზიკურ და სოციალურ იდენტობას...“⁵¹.

ტრანს ადამიანი დაცულია პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლებით, რაც გულისხმობს მის უფლებას, „თავისუფლად მოახდინოს თვითიდენტიფიცირება, დამოუკიდებლად განსაზღვროს საკუთარი იდენტობა, ცხოვრების წესი და სტილი, ინდივიდუალური განვითარების და

---

50 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 4 თებერვლის N2/1/536 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები – ლევან ასათიანი, ირაკლი ვაჭარაძე, ლევან ბერიანიძე, ბექა ბუჩაშვილი და გოჩა გაბოძე საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის წინააღმდეგ“, II-54.

51 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 8 ოქტომბრის №2/4/532,533 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები – ირაკლი ქემოკლიძე და დავით ხარაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-3.

სხვა პირებთან ურთიერთობის გზები და ფორმები, თავისი მორალური, სოციალური, ინტელექტუალური თუ სხვა მოთხოვნილებების და ინტერესების დაკმაყოფილების საშუალებები, ის, იმავდროულად, მოიცავს პირის ინტიმური ცხოვრების სფეროსაც, საკუთარი სქესის თუ სექსუალური ორიენტაციის განსაზღვრის უფლებას და სექსუალური ქცევის არჩევის თავისუფლებას⁵². ამ განმარტების შესაბამისად, კონსტიტუციით გარანტირებული პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლება მოიცავს ადამიანის უფლებას, თვითიდენტიფიკაციით განსაზღვროს თავისი სქესი და გენდერი პიროვნების იდენტიფიკაციის დოკუმენტებში, მათ შორის, ჩაბაროს სასურველი ტრანსსპეციფიკური სამედიცინო პროცედურები ან ამ პროცედურებისგან დამოუკიდებლად, მისი გენდერული იდენტობის შესაბამისად, დაბადების სააქტო ჩანაწერში სქესის შესახებ ჩანაწერის შესწორება მოითხოვოს.

საქართველოს კონსტიტუციის მე-15 მუხლის პირველი პუნქტის შესაბამისად, ადამიანის პირადი და ოჯახური ცხოვრება ხელშეუხებელია. ამ უფლების შეზღუდვა დასაშვებია მხოლოდ კანონის შესაბამისად, დემოკრატიულ საზოგადოებაში აუცილებელი სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების უზრუნველყოფის ან სხვათა უფლებების დაცვის მიზნით. გენდერული იდენტობა და აღნიშნულის საფუძველზე პირადობის დამადასტურებელ დოკუმენტებში ცვლილების შეტანა პირადი ცხოვრების უფლებით არის დაცული და მასში ჩარევა მხოლოდ კანონით შესაბამისად არის დაშვებული. ამდენად, ტრანს ადამიანების პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლებით დაცულია მათი უფლება, პირადობის დამადასტურებელ დოკუმენტებში საკუთარი სქესი თავისუფლად განსაზღვროს და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში სწორედ მათი რეალური გენდერული იდენტობის შესაბამისი ჩანაწერით მონაწილეობდნენ. ამდენად, სააგენტოს უარი ჩანაწერის ცვლილებასთან დაკავშირებით მოსარჩელის პიროვნების თავისუფალი განვითარების და პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლებებს არღვევს.

საერთაშორისო ინტრუმენტები

2006 წლის 6-9 ნოემბერს, ინდონეზიის ქალაქ ჯოკიაკარტაში გამართული შეხვედრების შედეგად, ექსპერტთა ჯგუფმა სექსუალურ ორიენტაციასა და გენდერულ იდენტობასთან მიმართებაში ადამიანთა უფლებათა საერთაშორისო სტანდარტებისა და ნორმების გამოყენების პრინციპები-

52 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 4 თებერვლის გადაწყვეტილება N2/1/536 საქმეზე საქართველოს მოქალაქეები – ლევან ასათიანი, ირაკლი ვაჭარაძე, ლევან ბერიანიძე, ბექა ბუჩაშვილი და გოჩა გაბოძე საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის წინააღმდეგ, II, 56.

შეიმუშავა, რომელსაც მოკლედ ჯოკიაკარტის პრინციპებს უწოდებენ⁵³. აღნიშნული დოკუმენტის მე-3 პრინციპის თანახმად, ყოველ ადამიანს, როგორც კანონიერი უფლებების მქონე პირს, აქვს ყველგან აღიარების უფლება⁵⁴, რის უზრუნველსაყოფად სახელმწიფოები „ღებულობენ ყველა აუცილებელ საკანონმდებლო, ადმინისტრაციულ და სხვა ხასიათის ზომებს ყოველი პიროვნების გენდერული იდენტობის სრული პატივისცემისა და სამართლებრივი აღიარების უზრუნველსაყოფად, რომელიც განისაზღვრება მის მიერ“⁵⁵. მესამე პრინციპში დეტალურად არის განმარტებული სახელმწიფოს მხრიდან განსახორციელებელი ღონისძიებები, რაც მოიცავს ყველა საკანონმდებლო, ადმინისტრაციული და სხვა ხასიათის ზომას, რათა უზრუნველყოფილი იყოს ის აუცილებელი პროცედურები, რომელთა მიხედვით ყველა სახელმწიფო დოკუმენტში, რომელიც პიროვნებას ადასტურებს და სადაც პიროვნების სქესია მითითებული (მათ შორის დაბადების მოწმობაში, პასპორტში, საარჩევნო და სხვა დოკუმენტებში) პიროვნების ის გენდერული იდენტობა მიეთითოს, რომელსაც იგი თავად განსაზღვრავს⁵⁶.

გენდერის სამართლებრივი აღიარება უკავშირდება კანონის წინაშე აღიარების, თვითგამორკვევის, ავტონომიისა და კონფიდენციალურობის უფლებებს⁵⁷, რომლებიც გარანტირებულია ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციით (UDHR)⁵⁸ და საერთაშორისო ხელშეკრულებებით, მათ შორის, საერთაშორისო პაქტით სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ (ICCPR)⁵⁹, ქალთა დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის კონვენციით (CEDAW)⁶⁰ და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენციით (CRPD)⁶¹. მეტწილად, გენდერის სამართლებრივი აღიარება ადამიანის პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლებას უკავშირდება, რაც მოიცავს თვითიდენტი-

---

53 დოკუმენტი ქართულ ენაზე ხელმისაწვდომია აქ: <<https://women.ge/data/docs/publications/WISG-Yogyakarta-principles-GE.pdf>> [18.01.2022].

54 იქვე, 12.

55 იქვე, 13.

56 იქვე.

57 UNDP & APTN (2017). Legal Gender Recognition: A Multi-Country Legal and Policy Review in Asia, 27, ხელმისაწვდომია აქ: <t.ly/2Skn> [18.01.2022].

58 მუხლი 6, ხელმისაწვდომია აქ: <<https://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/aqtebi3.pdf>> [18.01.2022].

59 მუხლი 16, ხელმისაწვდომია აქ: <<https://matsne.gov.ge/document/view/1398335?publication=0>> [18.01.2022].

60 მუხლი 15, ხელმისაწვდომია აქ: <t.ly/qyVZ> [18.01.2022].

61 მუხლი 12, ხელმისაწვდომია აქ: <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2334289?publication=0>> [18.01.2022].

ფიკაციას, კონფიდენციალურობას, ჯანმრთელობას და სხეულის მთლიანობას⁶².

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მრავალ კომიტეტს აქვს ნამსჯელი გენდერის სამართლებრივი აღიარების საკითხზე, მათ შორის „ადამიანის უფლებათა საბჭომ (HRCtee)“ წევრ სახელმწიფოებს მოუწოდებდა ტრანსგენდერი ადამიანების იდენტობის სრული სამართლებრივი აღიარებისაკენ და გენდერის ლეგალური აღიარების მკაფიო, კონსისტენტური მექანიზმების დანერგვისაკენ, რომელიც თავსებადი იქნება სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო ხელშეკრულებასთან (ICCPR). საბჭომ დაჟინებით მოითხოვა, რომ წევრმა სახელმწიფოებმა ყველაფერი გააკეთონ იმისათვის, რათა გენდერის სამართლებრივი აღიარება არ ეფუძნებოდეს შემზღუდველ და მკაცრ მოთხოვნებს, როგორცაა სამედიცინო მკურნალობა, ქირურგიული ოპერაცია, სტერილიზაცია ან განქორწინება⁶³.

ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ შექმნილმა კომიტეტმა (CEDAW) სხვადასხვა დროს გააკრიტიკა და ხაზი გაუსვა რომ „არ არსებობს გენდერის ლეგალური აღიარებისათვის საჭირო არც ერთი მექანიზმი, ხოლო ასეთის არსებობის შემთხვევაში პროცედურები გაჭიანურებული ან დამღლელია, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც აუცილებელი მოთხოვნები მოიცავს ფსიქიატრიულ შეფასებას, ექსპერტულ ანგარიშებს, სამედიცინო მკურნალობას, უნაყოფობას, ქირურგიულ ოპერაციას ან სტერილიზაციას“⁶⁴.

ამდენად, გენდერის სამართლებრივი აღიარების ადამიანის უფლებების კონტექსტში განხილვის დროს, ცხადი ხდება, რომ ტრანს ადამიანებისთვის ამ მექანიზმის შექმნა ადამიანის უფლებების საერთაშორისო ინსტრუმენტებით არის გარანტირებული და სახელმწიფოები ვალდებული არიან, ნაკისრი ვალდებულება შეასრულონ.

---

62 Lau, Holning, Gender Recognition as a Human Right (November 28, 2018), in: The Cambridge Handbook on New Human Rights: Recognition, Novelty, Rhetoric (edited by Andreas von Arnau, Kerstin von der Decken & Marc Susi), Forthcoming., UNC Legal Studies Research Paper, 2, ხელმისაწვდომია აქ: <<https://ssrn.com/abstract=3056110>> [18.01.2022].

63 „ტრანსგენდერი ევროპისა“ და ილგა-ევროპის მიერ გაკეთებული ერთობლივი წერილობითი კომენტარი ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში, საქმე X რუმინეთის წინააღმდეგ და Y რუმინეთის წინააღმდეგ (განაცხადი N/2145/16 და N/20607/16), 2018, პუნქტი 4. ხელმისაწვდომია აქ: <https://ilga-europe.org/sites/default/files/TPI%20X%20and%20Y%20v%20Romania_FINAL.pdf> [18.01.2022]

64 იქვე, პარ. 5.

ევროპული სტანდარტები

ტრანს ადამიანებისთვის გენდერის სამართლებრივი აღიარების მექანიზმების შექმნის ვალდებულება გათვალისწინებულია ევროპის მინისტრთა საბჭოს რეკომენდაციაში CM/Rec(2010)5 „სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის საფუძველზე დისკრიმინაციის აღმოფხვრის შესახებ“⁶⁵. რეკომენდაცია გენდერის სამართლებრივი აღიარების მექანიზმის არა მხოლოდ შექმნის აუცილებლობას უსვამს ხაზს, არამედ დეტალურად განსაზღვრავს, თუ როგორი უნდა იყოს არსებული პროცედურები. მინისტრთა კომიტეტი გენდერის სამართლებრივ აღიარებას პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლების უზრუნველყოფის საშუალებად განიხილავს და წევრ სახელმწიფოებს მოუწოდებს, რომ „მიიღონ შესაბამისი ზომები, რათა ცხოვრების ყველა სფეროში მოახდინონ პირის სქესის შეცვლის სრული სამართლებრივი აღიარება. კერძოდ, წევრმა სახელმწიფოებმა უნდა შესაძლებელი გახადონ ოფიციალურ დოკუმენტებში სახელისა და სქესის შეცვლა სწრაფი, გამჭვირვალე და ადვილად ხელმისაწვდომი გზით; წევრმა სახელმწიფოებმა ასევე უნდა უზრუნველყონ, საჭიროების მიხედვით, არასახელმწიფო ერთეულების მიერ შეცვლილი სქესის და აღნიშნულთან დაკავშირებით განხორციელებული სხვა ცვლილებების შესაბამისი აღიარება ისეთ ძირითად დოკუმენტებში, როგორიცაა განათლების დამადასტურებელი დიპლომი ან შრომის წიგნაკი“⁶⁶.

რეკომენდაციაში არსებული ჩანაწერი იმგვარად არის ფორმულირებული, რომ ქმნის მექანიზმის დახვეწის შესაძლებლობას, რათა იგი თანხვედრაში იყოს პირადი ცხოვრების პატივისცემის უფლებასთან. ამ მიზნით, კომიტეტი მოუწოდებს სახელმწიფოებს, რომ „მოთხოვნები, რომლებიც ეხება ფიზიკური ხასიათის ცვლილებებს, რეგულარულად უნდა იქნას გადახედილი, არაჰუმანურ მოთხოვნათა გაუქმების მიზნით“⁶⁷.

2015 წელს ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეამ მიიღო რეზოლუცია „ევროპაში ტრანსგენდერი ადამიანების დისკრიმინაციის წინააღმდეგ“ 2048 (2015)⁶⁸, რომლის თანახმად, წევრი სახელმწიფოები ვალდებული არიან „შეიმუშავონ თვითგამორკვევაზე დაფუძნებული სწრაფი, გამჭვირვალე და ხელმისაწვდომი მექანიზმები ტრანსგენდერი

65 ხელმისაწვდომია აქ: <https://women.ge/data/docs/publications/CM_reccomendation_SOGI.pdf> [18.01.2022].

66 იქვე, პარ. 21.

67 იქვე, პარ. 20.

68 ხელმისაწვდომია აქ: <<http://assembly.coe.int/nw/xml/xref/xref-xml2html-en.asp?fileid=21736>> [18.01.2022].

ადამიანის დაბადების მოწმობაში, პირადობის დამადასტურებელ დოკუმენტებში, პასპორტში, განათლების სერთიფიკატებსა და სხვა მსგავს დოკუმენტაციაში სახელის და სქესის შესახებ ჩანაწერის ცვლილებებისათვის⁶⁹. აღნიშნული რეზოლუცია მოითხოვს, რომ სახელმწიფოებმა გააუქმონ სტერილიზაციის და სხვა სამედიცინო ინტერვენციის მოთხოვნები, მათ შორის ფსიქიკური ჯანმრთელობის დიაგნოზის დამადასტურებელი დოკუმენტის წარდგენის ვალდებულება სქესის შესახებ ჩანაწერისა და სახელის შეცვლისთვის⁷⁰.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო 2002 წლიდან აქტიურად იხილავს ტრანს ადამიანების საჩივრებს მათი გენდერის სამართლებრივი აღიარების თაობაზე⁷¹. სასამართლოს პრაქტიკით გენდერის სამართლებრივ აღიარებასთან დაკავშირებული საკითხები ძირითადად კონვენციის მე-8 მუხლით⁷² დაცულ პირადი ცხოვრების უფლებაში ექცევა. სასამართლომ მე-8 მუხლის დარღვევა დაადგინა საქმეში „ბ“. საფრანგეთის წინააღმდეგ⁷³, სადაც საფრანგეთის მოქალაქე ტრანს ქალი, რომელმაც სქესის დამადასტურებელი ქირურგიული ოპერაცია ჩაიტარა, მის მიმართ კონვენციის მე-8 მუხლის დარღვევაზე დავობდა, თუმცა არ მიუთითა, რომ გენდერის სამართლებრივი აღიარება ადამიანის პირადი ცხოვრების დაცულობის უფლებას მოიცავს.

ევროპულმა სასამართლომ საქმეში კრისტინ გუდვინი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ⁷⁴, დაადგინა კონვენციის მე-8 და მე-12 მუხლის დარღვევა ტრანს ქალის მიმართ, რომელსაც სქესის დამადასტურებელი ქირურგიული ოპერაცია ჩატარებული ჰქონდა და, ბრიტანეთში შესაბამისი მექანიზმის არარსებობის გამო, ვერ შეძლო, მისი გენდერის სამართლებრივი აღიარებისთვის მიეღწია. სწორედ ამ საქმეში განმა-

69 იქვე, პარ. 6.2.1.

70 იქვე, პარ. 6.2.2.

71 ტრანსგენდერი ევროპისა და ბალკანური ტრანს ქსელისა და ილგა-ევროპის მიერ გაკეთებული ერთობლივი კომენტარი, 2, ხელმისაწვდომია აქ: <https://tgeu.org/wp-content/uploads/2017/10/2017-07-27_X-v-Macedonia_TPI_FINAL.pdf> [18.01.2022].

72 კონვენცია ხელმისაწვდომია აქ: <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1208370?publication=0>> [18.01.2022].

73 ECHR, B. v. France, 25 March 1992, Series A no. 232-C ხელმისაწვდომია აქ: <t.ly/05eh> [18.01.2022].

74 Christine Goodwin v. the United Kingdom [GC], no. 28957/95, ECHR 2002-VI, ხელმისაწვდომია აქ: <<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60596>> [18.01.2022].

რტა სასამართლომ პირველად, რომ სახელმწიფოს აქვს ვალდებულება, გენდერის სამართლებრივი აღიარების მექანიზმი შექმნას⁷⁵.

ECtHR-ის პრაქტიკის განვითარებასთან ერთად, სასამართლომ იმსჯელა იმაზეც, თუ როგორი უნდა იყოს მექანიზმი და საქმეში ჰამა-ლეინენი ფინეთის წინააღმდეგ⁷⁶ მიუთითა სახელმწიფოს პოზიტიურ ვალდებულებაზე „უზრუნველყოს ეფექტიანი და ხელმისაწვდომი მექანიზმი, რომელიც განმცხადებელს მისი ახალი გენდერის სამართლებრივი აღიარების შესაძლებლობას მისცემს“⁷⁷.

აღსანიშნავია ევროპულმა სასამართლოს მიერ განხილული კიდევ ერთი საქმე „ა.პ. გარსონი და ნიკო საფრანგეთის წინააღმდეგ“⁷⁸. სამი ფრანგი ეროვნების ტრანს ადამიანი მათ მიმართ კონვენციის მე-8 მუხლის დარღვევაზე დავობდა, რადგან სახელმწიფომ მათ გენდერის მარკერისა და სახელის შეცვლისთვის ისეთი სამედიცინო პროცედურების ჩატარება მოსთხოვა, რომელთაც, შესაძლოა, მათი უნაყოფობა გამოეწვია. სასამართლომ განმარტა, რომ სამოქალაქო აქტში ჩანაწერის ცვლილებაზე მეორე და მესამე განმცხადებლის მიერ თხოვნაზე უარი მოტივით, რომ განმცხადებლებს არ წარმოუდგენიათ მტკიცებულება მათი გარეგნობის შეუქცევადი ცვლილების თაობაზე – რაც გულისხმობს, რომ მათ არ წარმოადგინეს სტერილიზაციის ქირურგიული ოპერაციის ან ისეთი სამედიცინო მკურნალობის დამადასტურებელი ცნობა, რომელიც უდიდესი ალბათობით სტერილობასაც მოიცავს – მიუთითებს, რომ მოპასუხე სახელმწიფომ ვერ შეასრულა დაკისრებული პოზიტიური ვალდებულება, რაც განმცხადებლების პირადი ცხოვრების პატივისცემის უფლების დაცვას გულისხმობს. შესაბამისად, განმცხადებლების მიმართ დადგინდა კონვენციის მე-8 მუხლის დარღვევა⁷⁹.

„X მაკედონიის – ყოფილი იუგოსლავიის რესპუბლიკის წინააღმდეგ“⁸⁰ არის კიდევ ერთი, საქმე, სადაც ევროპულმა სასამართლომ კონვენციის მე-8 მუხლის დარღვევა დაადგინა განმცხადებლის პირადი ცხოვრების დაცულობის უფლების უზრუნველყოფის მარეგულირებელი ჩარჩოს არ არსებობის საფუძველზე⁸¹.

75 იქვე, VI.

76 *Hämäläinen v. Finland* [GC], no. 37359/09, ECHR 2014 ხელმისაწვდომია აქ: <<https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-145768>> [18.01.2022].

77 იქვე, პარ. 64.

78 *A.P., Garçon and Nicot v. France*, nos. 79885/12 and 2 others, 6 April 2017, ხელმისაწვდომია აქ: <<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-172913>> [18.01.2022].

79 იქვე, პარ. 135.

80 *X v. the former Yugoslav Republic of Macedonia*, no. 29683/16, 17 January 2019, ხელმისაწვდომია აქ: <<https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-189096>> [18.01.2022].

81 იქვე, პარ. 71.

2017 წელს ორმა ტრანს კაცმა მიმართ ევროპულ სასამართლოს⁸² მათ მიმართ კონვენციის მე-3 (არაადამიანური მოპყრობის აკრძალვა) და მე-8 (პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება) მუხლების დარღვევის გამო მე-14 (დისკრიმინაციის აკრძალვა) მუხლთან ერთობლიობაში და ცალ-ცალკე. ევროპულმა სასამართლომ იდენტური გარემოებების გამო ორივე საქმის განხილვა ერთად გადაწყვიტა და 2018 წელს სახელმწიფოს შეკითხვებით მიმართა⁸³. გარდა ამ განმცხადებლებისა, ევროპული სასამართლო განიხილავს კიდევ ერთი ტრანს კაცის ნიკოლო ღვინიაშვილის საქმეს⁸⁴.

გაეროს დამოუკიდებელი ექსპერტის რეკომენდაციები

2018 წელს საქართველოს ეწვია გაეროს დამოუკიდებელი ექსპერტი სექსუალური ორიენტაციის და გენდერული იდენტობის (სოგი-ს) ნიშნით ძალადობისა და დისკრიმინაციისგან დაცვის საკითხებში ვიქტორ მადრიგალ-ბორლოზი, რომელმაც საქართველოში მცხოვრები ლგბტ(ქ) ადამიანების უფლებების დაცვის საკითხები შეისწავლა. ექსპერტმა 2019 წელს ანგარიში გამოაქვეყნა და ტრანს ადამიანებისთვის აქტუალური პრობლემური საკითხები მიმოიხილა, მათ შორის გენდერის სამართლებრივი აღიარების მექანიზმის მისაწვდომობა: „გენდერის სამართლებრივი აღიარებასთან დაკავშირებულმა ამჟამად არსებულმა ბარიერებმა და სასამართლო ხელისუფლების მიერ გენდერის შეზღუდულმა განმარტებამ შესაძლოა განაპირობოს ტრანსი ქალის კაცებისათვის განკუთვნილ სასჯელადსრულების დაწესებულებაში გაგზავნა და პირიქით, რასაც თან ახლავს ყოველგვარი რისკი, რომელიც ასეთ პრაქტიკას უკავშირდება. ეს კიდევ ერთი თვალსაჩინო მაგალითია, რომელიც მიუთითებს დაუყოვნებლივ საჭიროებაზე, აღმოიფხვრას არაჰუმანური მოთხოვნები, როგორც პირადობის დამადასტურებელ დოკუმენტებში ცვლილების შეტანის ნინაპირობები, როგორც ეს ქვემოთაა აღნიშნული“⁸⁵. გაეროს ექსპერტმა

82 საქმეების დეტალებს გაეცანით აქ: ბახტაძე ქ. „არაღიარებული ძალადობა – სამართალწარმო-

ების ანგარიში“. WISG. თბილისი. 2017. ხელმისაწვდომია აქ: <<http://women.ge/publications/133/>> [18.01.2022].

83 ხელმისაწვდომია აქ: <<https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-186564>> [18.01.2022].

84 დეტალები იხილეთ აქ: <t.ly/1YeY> [18.01.2022].

85 Report of the Independent Expert on protection against violence and discrimination based on sexual orientation and gender identity, p2019, A/HRC/41/45/Add.1, para. 49. ხელმისაწვდომია აქ: <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G19/139/35/PDF/G1913935.pdf?OpenElement>> [18.01.2022].

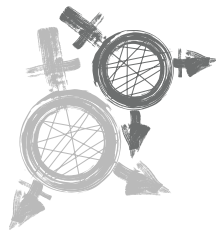
ხაზი გაუსვა მექანიზმის არარსებობით გამოწვეულ სირთულეებს და მის გავლენას ტრანს ადამიანების ცხოვრებაზე: „ამას თან ახლდა სირთულეები, რომლებიც მათ გენდერის სამართლებრივი აღიარების პროცესში შეექმნათ. რაც გულისხმობდა, რომ ტრანსი ქალების უმეტესობა ფლობდა პირადობის დამადასტურებელ დოკუმენტებს, რომელიც არ შეესაბამებოდა მათ ნამდვილ „მე“-ს. შესაბამისად, ბევრი მათგანი მუშაობდა არაფორმალურ ეკონომიკაში, მათ შორის როგორც სექს მუშაკი და ექვემდებარებოდნენ არახელსაყრელ სამუშაო პირობებსა და ანაზღაურებას“⁸⁶.

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, ექსპერტმა რეკომენდაციით მიმართა სახელმწიფოს, რომ „მიიღოს ზომები, რათა გენდერული იდენტობის სამართლებრივი აღიარების პროცესი დაფუძნებული იყოს განმცხადებლის თვითგამორკვევაზე, მექანიზმი მოიცავდეს მარტივ ადმინისტრაციულ პროცესს თავისუფალს ღირსების არაჰუმანური მოთხოვნებისაგან, რომელიც აღიარებს არაბინარულ იდენტობებს და არასრულწლოვნებისათვის ხელმისაწვდომია“⁸⁷.

---

86 იქვე, პუნქტი 73.

87 იქვე, პუნქტი 90.

სწრაფი, გამჭვირვალე და ხელმისაწვდომი მექანიზმი

სწრაფი მექანიზმი გულისხმობს პროცედურას, რომლითაც უზრუნველყოფილია რაც შეიძლება მოკლე ინტერვალი განაცხადის შეტანიდან, ჩანაწერის ცვლილებამდე⁸⁸. მექანიზმი გამჭვირვალედ იქნება მიჩნეული თუ კანონით მკაფიოდ არის რეგულირებული სახელისა და სქესის შესახებ ჩანაწერის ცვლილების პროცედურა, მათ შორის ის, თუ რომელ უწყებას უნდა მიმართონ დაინტერესებულმა პირებმა განცხადებით⁸⁹. პროცედურის ხელმისაწვდომობა უფრო პრაქტიკულ ასპექტზე კონცენტრირდება და გულისხმობს ბარიერების აღმოფხვრას, რაც შეიძლება უკავშირდებოდეს პირის ჯანმრთელობას, ასაკს, შეზღუდულ შესაძლებლობას. ხელმისაწვდომობის საკითხი ეხება ასევე ფინანსურ ხელმისაწვდომობას, რაც არ შეიძლება იქცეს ბარიერად ტრანს ადამიანისთვის⁹⁰.

ევროკავშირის ქვეყნებში არსებობს გენდერის სამართლებრივი აღიარების ორი ტიპის მექანიზმი: სასამართლო და ადმინისტრაციული პროცედურა⁹¹. მიუხედავად იმისა, რომ ორივე პროცედურას თავისი გამოწვევები აქვს, სასამართლო მექანიზმი გაცილებით უფრო რთული და ძვირია, ვიდრე ადმინისტრაციული⁹².

ორგანიზაცია Transgender Europe ყოველწლიურად აფასებს გენდერის სამართლებრივი აღიარების მექანიზმებს ევროპისა და ცენტრალური აზიის ქვეყნებში და შესაბამის მონაცემებს აქვეყნებს. ორგანიზაციის მიერ გამოქვეყნებული ანგარიშის თანახმად, შეფასებული 54 ქვეყნიდან 39 ქვეყანაში არსებობს გენდერის სამართლებრივი აღიარე-

88 Richard Köhler, Julia Ehr, Legal Gender Recognition in Europe: toolkit, 2016, TGEU, 14, ხელმისაწვდომია აქ: <<https://tgeu.org/wp-content/uploads/2017/02/Toolkit16LR.pdf>> [18.01.2022].

89 იქვე.

90 იქვე, 15.

91 European Commission, Directorate-General for Justice and Consumers, Legal gender recognition in the EU: the journeys of trans people towards full equality, Publications Office, 2020, 111, ხელმისაწვდომია აქ: <<https://data.europa.eu/doi/10.2838/085419>> [18.01.2022].

92 იქვე.

ბის საკანონმდებლო და ადმინისტრაციული პროცედურები⁹³.

საერთაშორისო და რეგიონული სტანდარტების მიმოხილვის შედეგად შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ გენდერის სამართლებრივი აღიარების საუკეთესო მოდელს თვითიდენტიფიკაციაზე დაფუძნებული მოდელი წარმოადგენს, რომელიც ევროპისა და ცენტრალური აზიის მასშტაბით მხოლოდ 8 ქვეყანაშია ხელმისაწვდომი,⁹⁴ თუმცა საუკეთესო პრაქტიკად მაინც ნორვეგიაში, მალტაში და ბელგიაში მოქმედი მექანიზმებია მიჩნეული⁹⁵.

გენდერის სამართლებრივი აღიარების მექანიზმის შეფასებისას მხედველობაში მიიღება მთელი რიგი გარემოებები, რომლებიც პროცედურების სწრაფ, გამჭვირვალე და ხელმისაწვდომ პროცედურად დახასიათების შესაძლებლობას იძლევა. ძირითადად ფასდება მოთხოვნები, რომლებიც დაწესებულია სახელისა და გენდერის მარკერის ცვლილებისთვის. ასეთ მოთხოვნებს წარმოადგენს: დიაგნოზის ან ფსიქოლოგიური შეფასების წარდგენის ვალდებულება, სამედიცინო პროცედურების ჩატარება, მათ შორის ჰორმონული თერაპია, სქესის დამადასტურებელი ქირურგიული ოპერაცია (ვაგინოპლასტიკა ან ფალოპლასტიკა) ან სტერილიზაცია და განქორწინება. ასევე, მხედველობაში მიიღება, არსებობს თუ არა გენდერის სამართლებრივი აღიარების შესაძლებლობა ბავშვებისთვის და რა ასაკობრივი შეზღუდვა აქვს ამა თუ იმ ქვეყანას. კიდევ ერთი ორგანიზაცია – ILGA-Europe, ევროპის საბჭოს წევრი ქვეყნების გენდერის სამართლებრივი აღიარების მექანიზმებს იმავე კრიტერიუმებით აფასებს⁹⁶.

ორივე ორგანიზაციის მიერ შექმნილ ინდექსებში, საქართველო ზემოთ ჩამოთვლილი კრიტერიუმებიდან მხოლოდ ერთს აკმაყოფილებს, რაც გულისხმობს სახელის შეცვლის შესაძლებლობას ტრანს ადამიანებისთვის⁹⁷.

ერთ-ერთ საუკეთესო მექანიზმად დასახელებული ბელგიის გენდე-

---

93 Trans rights map, fast facts, 2021, ხელმისაწვდომია აქ: <<https://tgeu.org/wp-content/uploads/2021/05/tgeu-trans-rights-map-2021-fast-facts-en.pdf>> [18.01.2022].

94 იქვე.

95 Only adults? good practices in legal gender recognition for youth a report on the current state of laws and ngo advocacy in eight countries in europe, with a focus on rights of young people, 2019, 16, ხელმისაწვდომია აქ: <https://www.iglyo.com/wp-content/uploads/2019/11/IGLYO_v3-1.pdf> [18.01.2022].

96 ხელმისაწვდომია აქ: <<https://www.ilga-europe.org/rainboweurope/2021>> [18.01.2022].

97 Trans Rights Index Europe & Central Asia 2021, ხელმისაწვდომია აქ: <<https://tgeu.org/wp-content/uploads/2021/05/tgeu-trans-rights-map-2021-index-en.pdf>> [18.01.2022].

რის სამართლებრივი აღიარების მექანიზმი 2018 წელს ამოქმედდა⁹⁸. პროცედურა გაწერილია ბელგიის სამოქალაქო კოდექსში (Belgian Civil Code) და შესაძლებლობას აძლევს ნებისმიერ პირს, რომელიც ბელგიის მოქალაქეა ან რაიმე სამართლებრივი გზით დაკავშირებულია ბელგიის სახელმწიფოსთან (მათ შორის არის ლტოლვილი ან თავშესაფრის მაძიებელი პირი) და ვისი სქესის შესახებ ჩანაწერი მის გენდერულ იდენტობას არ ემთხვევა, ამის თაობაზე შესაბამის ადმინისტრაციულ ორგანოს მიმართოს⁹⁹. ცვლილებისთვის განმცხადებელს არ მოეთხოვება წარადგინოს ცნობა ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ, მათ შორის, ცნობა რაიმე სამედიცინო პროცედურის ჩატარების თაობაზე. ერთადერთი მოთხოვნა, რომელსაც ცვლილება არ შეეხო, არის დაყოვნების დრო, რაც განცხადების შეტანიდან გადაწყვეტილების მიღებამდე საპროცესო ვადას გულისხმობს და 3-დან 6-თვემდე პერიოდს წარმოადგენს¹⁰⁰.

არსებული მექანიზმით სარგებლობა შეუძლიათ როგორც სრულწლოვან, ისე არასრულწლოვან ტრანს ადამიანებს და აღნიშნული ცალსახად შეფასებულია პოზიტიურ მოვლენად¹⁰¹. გარდა ამისა, მექანიზმი იმის გამოც მიიჩნევა ერთ-ერთ საუკეთესო პრაქტიკად, რომ ცვლილებისთვის ტრანს ადამიანს განქორწინება არ მოეთხოვება¹⁰².

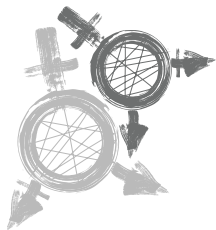
98 სრული საკანონმდებლო და ადმინისტრაციული მექანიზმი ხელმისაწვდომია აქ: <[t.ly/svLr](https://www.iglyo.com/wp-content/uploads/2019/11/IGLYO_v3-1.pdf)> [18.01.2022].

99 იქვე, 62-ე მუხლის პირველი ნაწილი.

100 Only adults? good practices in legal gender recognition for youth a report on the current state of laws and ngo advocacy in eight countries in europe, with a focus on rights of young people, 2019, 28, ხელმისაწვდომია აქ: <https://www.iglyo.com/wp-content/uploads/2019/11/IGLYO_v3-1.pdf> [18.01.2022].

101 ILGA – Europe-ის შეფასება ხელმისაწვდომია აქ: <<https://www.ilga-europe.org/resources/news/latest-news/new-legal-gender-recognition-belgium>> [18.01.2022].

102 Only adults? good practices in legal gender recognition for youth a report on the current state of laws and ngo advocacy in eight countries in europe, with a focus on rights of young people, 2019, 29, ხელმისაწვდომია აქ: <https://www.iglyo.com/wp-content/uploads/2019/11/IGLYO_v3-1.pdf> [18.01.2022].

რეკომენდაციები

პარლამენტს

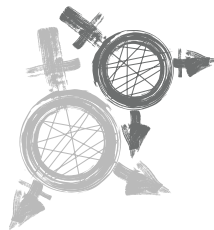
- საქართველოში მცხოვრები ტრანს ადამიანების და სათემო ორგანიზაციების აქტიური ჩართულობით შეიმუშავოს და შექმნას თვითიდენტიფიკაციაზე დაფუძნებული გენდერის სამართლებრივი აღიარების საკანონმდებლო მექანიზმი;

მთავრობას

- უზრუნველყოს თვითიდენტიფიკაციაზე დაფუძნებული საკანონმდებლო და ადმინისტრაციული მექანიზმის აღსრულების მხარდაჭერა უწყებათა ინტერსექტორული თანამშრომლობით;

იუსტიციის სამინისტროს

- შეიმუშავოს და შექმნას თვითიდენტიფიკაციაზე დაფუძნებული გენდერის სამართლებრივი აღიარების სწრაფი, გამჭვირვალე და ხელმისაწვდომი ადმინისტრაციული პროცედურა.

ბიბლიოგრაფია

- აღდგომელაშვილი ე., გვიანიშვილი ნ., თოდუა თ., რატიანი ც., „ტრანს-გენდერ ადამიანთა საჭიროებები ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში“, თბილისი, 2015
- აღდგომელაშვილი ე., წინასწარგანწყობიდან თანასწორობამდე, საზოგადოების ცოდნის, ინფორმირებულობისა და დამოკიდებულების კვლევა ლგბტ ჯგუფისა და მათი უფლებრივი თანასწორობის მიმართ, 2016, თბილისი, ხელმისაწვდომია აქ: <t.ly/DBGn>, [18.01.2022]
- ბახტაძე ქ., „დისკრიმინაცია და ძალადობა ლგბტქი ადამიანთა მიმართ“, WISG, თბილისი, 2019, 20. <t.ly/XSTQ> [18.01.2022]
- ბახტაძე ქ., „არალიარებული ძალადობა – სამართალწარმოების ანგარიში“. WISG. თბილისი. 2017. ხელმისაწვდომია აქ: <http://wisg.org/ka/publications/133/> [18.01.2022]
- გაეროს კონვენცია ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ, კონვენციის ფაკულტატური ოქმი და ზოგადი რეკომენდაციები, თბილისი, 2018, t.ly/qyVZ, [18.01.2022]
- გვიანიშვილი ნ., „ტრანსგენდერი ადამიანების მდგომარეობა საქართველოში“, თბილისი, 2015, [18.01.2022]
- მანი ლ., ჯანაშია ნ., თომაშვილი თ., „გენდერული თანასწორობა საქართველოში: ბარიერები და რეკომენდაციები“ | ნაწილი, თბილისი, 2018
- ტაბიძე ნ. მ., გვიშაიანი ლ., „ლგბტქი ადამიანების შრომითი უფლებები და დასაქმება Covid-19-ის პანდემიის კონტექსტში“, თბილისი, 2021. 47 <t.ly/gTD6> [18.01.2022]
- ჯალალანია ლ., ლგბტქ ჯგუფის სოციალური ექსკლუზიის კვლევა საქართველოში, თბილისი, 2020, ხელმისაწვდომია აქ: <t.ly/Qkmo> [18.01.2022]
- European Commission, Directorate-General for Justice and Consumers, Legal gender recognition in the EU: the journeys of trans people towards full equality, Publications Office, 2020, <<https://data.europa.eu/doi/10.2838/085419>> [18.01.2022]
- Lau, Holning, Gender Recognition as a Human Right (November 28, 2018). in: The Cambridge Handbook on New Human Rights: Recognition, Novelty,

Rhetoric (edited by Andreas von Arnould, Kerstin von der Decken & Mart Susi), Forthcoming., UNC Legal Studies Research Paper, 2, Available at SSRN: <<https://ssrn.com/abstract=3056110>> [18.01.2022]

- Only adults? good practices in legal gender recognition for youth a report on the current state of laws and ngo advocacy in eight countries in europe, with a focus on rights of young people, 2019, available at: <https://www.iglyo.com/wp-content/uploads/2019/11/IGLYO_v3-1.pdf> [18.01.2022]
- Richard Köhler, Julia Ehrt, Legal Gender Recognition in Europe: toolkit, 2016, TGEU, 14, available at: <<https://tgeu.org/wp-content/uploads/2017/02/Toolkit16LR.pdf>> [18.01.2022]
- UNDP & APTN (2017). Legal Gender Recognition: A Multi-Country Legal and Policy Review in Asia, 27, available at: <t.ly/2SKn> [18.01.2022]

სამართლებრივი აქტები

- საქართველოს კონსტიტუცია
- ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია, რომი, 1950
- ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია
- საერთაშორისო პაქტი სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ
- გაეროს კონვენცია ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ
- გაეროს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენცია
- საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს შრომის კოდექსი“
- საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი
- საქართველოს კანონი „საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი“
- საქართველოს კანონი „სამოქალაქო აქტების შესახებ“
- საქართველოს კანონი „დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“
- საქართველოს კანონი „გენდერული თანასწორობის შესახებ“
- საქართველოს კანონის „ქალთა მიმართ ძალადობის ან/და ოჯახში ძალადობის აღკვეთის, ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების შესახებ“
- საქართველოს კანონის „პატიმრობის კოდექსი“
- საქართველოს კანონის „სამხედრო ვალდებულებისა და სამხედრო სამსახურის შესახებ“
- ევროპის მინისტრთა საბჭოს რეკომენდაცია წევრ სახელმწიფოებს სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის საფუძველზე დის-

კრიმინაციის აღმოფხვრის შესახებ, CM/Rec(2010)5

- Resolution 2048 (2015)1 of Parliamentary Assembly on “Discrimination against transgender people in Europe”
- საქართველოს მთავრობის 2016 წლის 13 დეკემბრის დადგენილება №551 „ადამიანის უფლებების უწყებათაშორისი საბჭოს შექმნისა და მისი დებულების დამტკიცების შესახებ“
- საქართველოს მთავრობის 2016 წლის 21 ივლისის დადგენილება №338 „საქართველოს ადამიანის უფლებების დაცვის სამთავრობო სამოქმედო გეგმის (2016-2017 წლებისთვის) დამტკიცების შესახებ“
- საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 17 აპრილის დადგენილება №182 „ადამიანის უფლებათა დაცვის სამთავრობო სამოქმედო გეგმის (2018-2020 წლებისთვის) დამტკიცების შესახებ“
- საქართველოს მთავრობის 2020 წლის 17 თებერვლის დადგენილება №116 „ადამიანის უფლებათა დაცვის სამთავრობო სამოქმედო გეგმის (2018-2020 წლებისთვის) დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 17 აპრილის №182 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე“
- საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2012 წლის 31 იანვრის ბრძანება №18 „სამოქალაქო აქტების რეგისტრაციის წესის დამტკიცების შესახებ“
- საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2011 წლის 27 ივლისის ბრძანება №98 „საქართველოს მოქალაქეთა და საქართველოში მცხოვრებ უცხოელთა რეგისტრაციისა და რეგისტრაციიდან მოხსნის, პირადობის (ბინადრობის) მოწმობის, პასპორტის, სამგზავრო პასპორტისა და სამგზავრო დოკუმენტის გაცემის წესის დამტკიცების შესახებ“
- საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2011 წლის 14 ივლისის ბრძანება №91 „საქართველოს მოქალაქის პირადობის ელექტრონული მოწმობისა და საქართველოში მცხოვრები უცხოელის ბინადრობის ელექტრონული მოწმობის (დროებითი და მუდმივი) ფორმებისა და ტექნიკური მახასიათებლების დამტკიცების შესახებ“
- საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2011 წლის 27 ივლისის ბრძანება №98 „საქართველოს მოქალაქეთა და საქართველოში მცხოვრებ უცხოელთა რეგისტრაციისა და რეგისტრაციიდან მოხსნის, პირადობის (ბინადრობის) მოწმობის, პასპორტის, სამგზავრო პასპორტისა და სამგზავრო დოკუმენტის გაცემის წესის დამტკიცების შესახებ“
- საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2012 წლის 31 იანვრის ბრძანება №18 „სამოქალაქო აქტების რეგისტრაციის წესის დამტკიცების შესახებ“

სასამართლოს გადაწყვეტილებები

- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2016 წლის 4 აგვისტოს გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ნუგზარ ჯაყელი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“ № 2/4/570, II-5
- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 4 თებერვლის N2/1/536 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები – ლევან ასათიანი, ირაკლი ვაჭარაძე, ლევან ბერიანიძე, ბექა ბუჩაშვილი და გორა გაბოძე საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის წინააღმდეგ“
- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 8 ოქტომბრის №2/4/532,533 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები – ირაკლი ქემოკლიძე და დავით ხარაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“
- ECHR, B. v. France, 25 March 1992, Series A no. 232-C ხელმისაწვდომია აქ: <tl.ly/05eh> [18.01.2022]
- Christine Goodwin v. the United Kingdom [GC], no. 28957/95, ECHR 2002-VI, ხელმისაწვდომია აქ: <<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60596>> [18.01.2022].
- Hämäläinen v. Finland [GC], no. 37359/09, ECHR 2014 ხელმისაწვდომია აქ: <<https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-145768>> [18.01.2022].
- A.P., Garçon and Nicot v. France, nos. 79885/12 and 2 others, 6 April 2017, ხელმისაწვდომია აქ: <<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-172913>> [18.01.2022].
- X v. the former Yugoslav Republic of Macedonia, no. 29683/16, 17 January 2019, ხელმისაწვდომია აქ: <<https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-189096>> [18.01.2022].

ანგარიშები, რეკომენდაციები და სხვა

- „სახალი კორონავირუსის შედეგად გამოწვეული ანტიჰანდემიური შეზღუდვებისა და ანტიკრიზისული ღონისძიებების გავლენის შეფასება ლგბტ(ქ)ი თემზე“, WISG, 2021.
- საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიში „საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, 2014, <t.ly/soLX> [18.01.2022]
- საქართველოს სახალხო დამცველის 2016 წლის 24 მაისის სასამართლო მეგობრის მოსაზრება №08/5189
- Report of the Independent Expert on protection against violence and discrimination based on sexual orientation and gender identity, p2019, A/HRC/41/45/Add.1
- Written comments submitted jointly by Transgender Europe and ILGA Europe, IN THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS X. against Romania and Y. against Romania (Applications no. 2145/16 and 20607/16), 2018, para. 4. Available at: https://ilga-europe.org/sites/default/files/TPI%20X%20and%20Y%20v%20Romania_FINAL.pdf
- Written comments submitted jointly by Transgender Europe, Trans Network Balkan ILGA Europe, 2, Available at: https://tgeu.org/wp-content/uploads/2017/10/2017-07-27_X-v-Macedonia_TPI_FINAL.pdf
- Trans rights map, fast facts, 2021, available at: <https://tgeu.org/wp-content/uploads/2021/05/tgeu-trans-rights-map-2021-fast-facts-en.pdf>
- Trans Rights Index Europe & Central Asia 2021, available at: <https://tgeu.org/wp-content/uploads/2021/05/tgeu-trans-rights-map-2021-index-en.pdf>
- Rainbow Europe 2021, available at: <https://www.ilga-europe.org/rainboweurope/2021>
- „მირანდა ფალავაზე თავდამსხმელს 6 თვით თავისუფლების აღკვეთა შეეფარდა“, 22.06.2018. <t.ly/2FdN>
- “THE EUROPEAN COURT LAUNCHED MERITS HEARING INTO THE LEGAL RECOGNITION OF TRANSGENDER MAN’S GENDER”, 2020.01.14 <t.ly/1YeY>
- “New legal gender recognition legislation approved by Belgium”, 24.05.2017, <t.ly/iQdR>

ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერი ჯგუფი (WISG) ფემინისტური ორგანიზაციაა, რომლის მიზანია, ქალთა გაძლიერების და პოლიტიკური მონაწილეობის გზით, სოციალური სამართლიანობის პრინციპებზე დაფუძნებული საზოგადოების შენების ხელშეწყობა.

ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერი ჯგუფი მუშაობს ლესბოსელი და ბისექსუალი ქალების, ტრანსგენდერი და ინტერსექსი ადამიანების, ასევე სხვა მარგინალური ჯგუფების წარმომადგენელ ქალთა საკითხებზე.

WISG მუშაობს შემდეგი მიმართულებებით: **ადვოკატირება** ქალთა და ქვიარ საკითხების პოლიტიკაში ინტეგრირებისთვის; **თემის გაძლიერება** სოციალური და პოლიტიკური მონაწილეობის ხელშესაწყობად; გენდერისა და სექსუალობის შესახებ **საზოგადოებისთვის ხელმისაწვდომი კრიტიკული ცოდნის შექმნა** კვლევებისა და სახელოვნებო პროექტების გზით; **ინტერსექციული ქვიარ ფემინისტური ორგანიზების კულტურის/პრაქტიკის განვითარება**.

ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერი ჯგუფი ავტორია საქართველოში სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის შესახებ ძირითადი კვლევებისა და პოლიტიკის ანალიზის. ჩვენი კვლევები, ჩრდილოვანი ანგარიშები, პოლიტიკის დოკუმენტები, ასევე ინფორმაცია სხვა აქტივობების შესახებ, ხელმისაწვდომია ორგანიზაციის ოფიციალურ ვებსაიტზე: www.wisg.org